

>>> ทั้งนี้ รูปแบบการแลกเปลี่ยนอาจเป็นการแลกเปลี่ยนภายในชุมชน ระหว่างชุมชน หรือการทำ
ร้านค้าชุมชนอย่างไรก็ตาม การแลกเปลี่ยนที่เกิดขึ้นควรเป็นรูปแบบที่มีความเหมาะสมกับสภาพ
ชุมชนของตน

ปัญหาในการแลกเปลี่ยน

1. คนในพื้นที่ไม่เข้าใจแนวคิดและวิธีคิดเกี่ยวกับระบบแลกเปลี่ยน
2. มีความไม่ไว้วางใจ และขาดความร่วมมือภายในชุมชน
3. ในการทำการแลกเปลี่ยนยังขาดการบันทึกอย่างเป็นระบบ
4. ปัจจุบัน พ่อค้าภายนอกยังคงมีบทบาทสูง

การแก้ปัญหา

1. ทำความเข้าใจแก่สมาชิก เพื่อเสริมสร้างให้เกิดการร่วมคิดร่วมทำ
2. ควรมีความจริงใจในการแก้ไขปัญหา
3. ควรมีการจัดทำข้อมูลการแลกเปลี่ยนอย่างเป็นระบบ โดยมีวิทยากรที่มีความรู้มาช่วยแนะนำ
4. ส่งเสริมให้เกิดการผลิตและการแลกเปลี่ยนภายในชุมชน

การสัมมนาเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 2
โครงการวิจัยและพัฒนาระบบการแลกเปลี่ยนชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง

วันที่ 4 พฤษภาคม 2546 : สรุปการอภิปรายกลุ่มย่อย กลุ่มที่ 1

รายชื่อผู้นำการอภิปรายกลุ่มย่อย

1. นางสาวพรพิศรา คลังภูเขียว นักวิจัยพื้นที่
2. นายเสื่อ อภิชาติเกรียงไกร ผู้ช่วยนักวิจัย

รายชื่อสมาชิกกลุ่มอภิปราย

1. นางบัวสอน เสาร์ทอง	คณะทำงานบุญคุณชุม บ้านสันติสุข จังหวัดยโสธร
2. นายบรรจง ดวงสุวรรณ	กลุ่มบ้านนาทานหัก จังหวัดชัยภูมิ
3. นางจรัสศรี มาคีสุขสถิตย์	ศูนย์การเรียนรู้หลังชุมชน ตำบลห้วยบง จังหวัดชัยภูมิ
4. นางสาวจินดนา สุทธิทักษ์	ศูนย์การเรียนรู้เกษตรกรต้นน้ำชี จังหวัดชัยภูมิ
5. นายวิฑูรย์ มงคลอินทร์	กลุ่มกองทุนทางปัญญา 1 บ้านคงบัง เครือข่ายกองทุนทางปัญญาและความคิดแวงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น
6. นายบุญเพิ่ม ชัยสา	กลุ่มกองทุนทางปัญญา 1 บ้านคงบัง เครือข่ายกองทุนทางปัญญาและความคิดแวงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น
7. นายสุทธิ ชาดง	กลุ่มเลี้ยงโครีคณะ เครือข่ายกองทุนทางปัญญาและความคิดแวงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น
8. นายสมภาร นาคี	กลุ่มเลี้ยงโครีคณะ เครือข่ายกองทุนทางปัญญาและความคิดแวงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น
9. นายพงษ์ พรหมวงษ์	กลุ่มออมทรัพย์โนนข่า เครือข่ายกองทุนทางปัญญาและความคิดแวงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น
10. นางไต้ตัน คำดา	กลุ่มออมทรัพย์โนนข่า เครือข่ายกองทุนทางปัญญาและความคิดแวงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น
11. นางมุกดา ดินม่วง	กลุ่มร้านค้าชุมชนรวมมิตรสัมพันธ์ จังหวัดกรุงเทพฯ
12. นายธงชัย สรสำแดง	กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลม่วงงาม จังหวัดสระบุรี
13. นางกัลยา เทียงธรรม	ศูนย์การเรียนรู้ทอผ้าบ้านวังทอง จังหวัดสุพรรณบุรี
14. นายเฉลิมพล ปทุมสูติ	ศูนย์การเรียนรู้ทอผ้าบ้านวังทอง จังหวัดสุพรรณบุรี
15. นายพิพัฒน์ แก้วจิตคงทอง	กลุ่มร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา จังหวัดกาญจนบุรี
16. นายเสมอ บุตรบำรุง	กลุ่มร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา จังหวัดกาญจนบุรี

17. นายสง่า ชาเสียง	กลุ่มออมทรัพย์บ้านหนองอ้อ จังหวัดราชบุรี
18. นางอารีย์ ชาเสียง	กลุ่มออมทรัพย์บ้านหนองอ้อ จังหวัดราชบุรี
19. นายประสงค์ เกี้ยวคำ	ศูนย์ส่งเสริมอาชีพธุรกิจชุมชนและพัฒนาชุมชน ตำบลเมืองนะ จังหวัดเชียงใหม่
20. นายเสาร์ ศรีอำภา	ศูนย์ส่งเสริมอาชีพธุรกิจชุมชนและพัฒนาชุมชน ตำบลเมืองนะ จังหวัดเชียงใหม่
21. นางกัญญา เพ็งจันทร์	กลุ่มอาหารทะเลแปรรูป จังหวัดนครศรีธรรมราช
22. นายสมยศ ถิ่นปกาสัย	กลุ่มออมทรัพย์บ้านควนเกาะจันทร์ จังหวัดกระบี่
23. นายอิสมาแอล เหยียบบวช	กลุ่มผู้ผลิตกรงนกและหัวกรงนก จังหวัดสงขลา

รายชื่อผู้สังเกตการณ์

1. ศ.ดร. อภิชาติ พันธเสน	หัวหน้าโครงการ
2. Mr.Alce Bemford	ที่ปรึกษาจาก CUSO
3. Mr.Yuichiro Amekawa	Waseda University
4. อาจารย์มังกร ชัยชนะคารา	นักวิจัยพื้นที่
5. ดร.จิตพร ศิริพันธ์	คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
6. นางสาวมณีนันท์ จริยธรรมวดี	ผู้ช่วยนักวิจัย
7. นางสาวอรอนงค์ อินทรหะ	ผู้ช่วยนักวิจัย
8. นางประจิตร ขาวสบาย	ผู้ช่วยนักวิจัย
9. นายจิม พันธเสน	ผู้ช่วยนักวิจัย

สรุปประเด็นของแต่ละกลุ่ม

ในการอภิปรายกลุ่มย่อยกลุ่มที่ 1 นั้น จะเห็นได้ว่า ตัวแทนกลุ่มที่เข้าร่วมอภิปรายมีจำนวนทั้งสิ้น 23 คน จาก 16 กลุ่ม โดยมี 9 กลุ่มที่เคยเข้าร่วมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 1 ณ บ้านสันติสุข ตำบลนาโปล อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร ขณะที่ 7 กลุ่ม ไม่ได้เข้าร่วมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 1 แต่อย่างใด ซึ่งลักษณะของแต่ละกลุ่มในการทำระบบแลกเปลี่ยนชุมชนนั้น สามารถสรุปได้ดังนี้

เครือข่ายกองทุนทางปัญญาและความคิดแวญได้กล่าวถึงความสนใจที่มีต่อระบบแลกเปลี่ยนชุมชนบ้านสันติสุข เนื่องจากสภาพพื้นที่ที่มีความเหมาะสม ประกอบกับเป็นเครือข่ายที่มีร้านค้าชุมชน ตลาดนัดตามบ้าน และธนาคารแรงงาน ซึ่งแต่เดิมนั้นเครือข่ายมีการแลกเปลี่ยนแรงงานเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการดำรงชีพอยู่ แต่เมื่อการทำนาข้าวหอมมะลิมีการขาดทุนและเครือข่ายได้เห็นความสำคัญของระบบแลกเปลี่ยนชุมชน ทางเครือข่ายจึงมีความคิดที่จะทำระบบแลกเปลี่ยนชุมชนเช่นเดียวกับจังหวัดชัยภูมิ โดยใช้ร้านค้าชุมชนเป็นศูนย์กลาง

ศูนย์การเรียนรู้หอผ้าบ้านวังทองได้กล่าวถึงการสัมมนาเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 1 ณ บ้านสันติสุข ว่ามีความประทับใจและเข้าใจในระบบแลกเปลี่ยนชุมชนเป็นอย่างดี เพราะแต่เดิมนั้นบ้านวังทองมีการแลกเปลี่ยนในลักษณะที่ไม่เป็นทางการ สำหรับการดำเนินงานระบบแลกเปลี่ยนชุมชนของทางศูนย์การเรียนรู้หอผ้าบ้านวังทองจะเริ่มจากการนำเสนอเรื่องระบบแลกเปลี่ยนชุมชนในที่ประชุม โดยจัดเป็นลักษณะของตลาดนัดเดือนละครั้ง

ศูนย์การเรียนรู้พลังชุมชนตำบลห้วยบง ได้กล่าวถึงการดำเนินงานระบบแลกเปลี่ยนของกลุ่มว่า มีความสนใจในระบบแลกเปลี่ยนแต่ไม่สามารถอธิบายแก่สมาชิกได้อย่างชัดเจนเนื่องจากไม่ทราบแนวทางในการดำเนินงาน แม้ว่าข้าราชการในพื้นที่ให้ความสนใจแต่เนื่องด้วยความจำกัดของเวลาในการทำงานจึงทำให้ไม่สามารถทำได้เต็มที่ อย่างไรก็ตาม เมื่อทางกลุ่มมีการเริ่มดำเนินการพบว่าในชุมชนมีการช่วยเหลือเกื้อกูลโดยการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน แต่มีปัญหาในเรื่องของความเหลื่อมล้ำ สำหรับแผนงานในอนาคต ทางกลุ่มจะทำการแลกเปลี่ยนโรงงานทำปุ๋ย การทำนาปรัง โดยการนำข้าวเข้ากองกลาง และการแลกเปลี่ยนแรงงานในการทำนา

คณะทำงานบุญฤๅชชุมชนบ้านสันติสุข กล่าวถึงประโยชน์ของการใช้บุญฤๅชชุมชนว่า เป็นการออมเงินบาท และเป็นการสร้างงานสร้างรายได้แก่คนในชุมชน เช่น การที่เยาวชนเก็บผักกระโดนมาจำหน่ายเป็นการส่งเสริมทำให้เยาวชนมีรายได้ และมีทั้งเงินบาทและบุญฤๅชชุมชนในเวลาเดียวกัน

กลุ่มออมทรัพย์บ้านควนเกาะจันทร์ จ.กระบี่ ซึ่งเป็นกลุ่มที่ไม่ได้ร่วมสัมมนาเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 1 ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับระบบแลกเปลี่ยนชุมชนว่าทางกลุ่มไม่เคยมีการประชุมสมาชิกในเรื่องของระบบแลกเปลี่ยนชุมชนมาก่อน แต่ทางกลุ่มมีการแลกเปลี่ยนแรงงานและมีการแลกเปลี่ยนอย่างไม่เป็นทางการอยู่แล้ว นอกจากนี้ทางกลุ่มมีการทำสวนยางพารา สวนปาล์ม และร้านค้าชุมชนระดับจังหวัด โดยผลิตภัณฑ์ที่นำมาจำหน่ายนั้นมาจากเครือข่ายต่างๆ รวมทั้งสิ้น 11 เครือข่าย ซึ่งผลิตภัณฑ์ของเครือข่ายต่างๆ นั้น ประกอบไปด้วย กล้วยฉาบ กะละแม ผลิตภัณฑ์จักสาน เป็นต้น ในการจำหน่ายไม่ปัญหาเรื่องสินค้าคงค้างเนื่องจากเศรษฐกิจดี สามารถจำหน่ายสินค้าได้หมด ไม่มีปัญหาเรื่องพ่อค้าคนกลาง การซื้อเชื่อ และการจำหน่ายเชื่อ ไม่มีการจ้างงานสมาชิก แต่สมาชิกมีการหมุนเวียนผลัดเปลี่ยนในการจำหน่ายสินค้า โดยรายได้จะมีการหักสรรปันส่วนกัน

กลุ่มผู้ผลิตกรงนกและหัวกรงนก ได้กล่าวถึงการดำเนินระบบแลกเปลี่ยนชุมชนของกลุ่มว่า จะทำในรูปแบบของสหกรณ์หรือร้านค้าชุมชน โดยเป็นการแลกเปลี่ยนในลักษณะของการนำกรงนกแลกกับสินค้าต่างๆ อาทิเช่น โทรศัพท์ ตู้เย็น อาหารนก สินค้าต่างๆ ในร้านค้าชุมชน รวมถึงการแลกเปลี่ยนแรงงาน ซึ่งทางกลุ่มมีการจัดทำบัญชีอย่างเป็นระบบอยู่แล้ว

กลุ่มอาหารทะเลแปรรูป ได้กล่าวถึงการดำเนินระบบแลกเปลี่ยนชุมชนของกลุ่มว่า จะทำในรูปแบบของร้านค้าชุมชน โดยนำสินค้าจากเครือข่ายอื่นๆ มาเพื่อทำการแลกเปลี่ยน ทั้งนี้เนื่องจากชาวบ้านในพื้นที่ประกอบอาชีพประมง มีฐานะยากจน ขาดเงินออมในการทำกลุ่มออม

ทรัพย์ ไม่สามารถจำหน่ายสินค้าจากกลุ่มธุรกิจชุมชนได้ อย่างไรก็ตาม นายเรือง พุดทะพันธ์ ผู้ช่วยนักวิจัยพื้นที่ได้ดำเนินการประสานงานกับกลุ่มนี้ในเรื่องของระบบแลกเปลี่ยนชุมชนอยู่

อาจารย์มังกร ชัยชนะคารา นักวิจัยพื้นที่ ได้กล่าวถึง ลักษณะของศูนย์ส่งเสริมอาชีพธุรกิจชุมชนและพัฒนาชุมชนตำบลเมืองนะ และกลุ่มแม่บ้านทำป๊วย ซึ่งทั้งสองกลุ่มยังไม่มี การดำเนินการในเรื่องของระบบแลกเปลี่ยนแต่อย่างใด

กลุ่มร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา ได้กล่าวถึงลักษณะของพื้นที่ของชุมชน และมีความสนใจในเรื่องการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างชุมชนเนื่องจากสภาพพื้นที่ในชุมชนเป็นหุบเขา ไม่มีพื้นที่ในการทำนา ส่งผลให้ขาดแคลนข้าวสาร

กลุ่มออมทรัพย์บ้านหนองอ้อ ได้กล่าวถึงแผนแม่บทชุมชน และสภาพพื้นที่ของชุมชน ซึ่งมีสภาพคล้ายกลุ่มร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น ทางกลุ่มยังไม่ได้มีการดำเนินงานในเรื่องระบบแลกเปลี่ยนแต่อย่างใด

กลุ่มร้านค้าชุมชนรวมมิตรสัมพันธ์ ได้กล่าวถึงแนวทางในการดำเนินงานระบบแลกเปลี่ยนชุมชนว่าต้องการนำแนวคิดของแต่ละกลุ่มนั้นมาปรับปรุง ทั้งนี้เนื่องจากแต่เดิมนั้นชุมชนมีการแลกเปลี่ยนอย่างไม่เป็นทางการอยู่แล้ว อย่างไรก็ตาม ทางกลุ่มจะเริ่มจากการแลกเปลี่ยนในเรื่องของแรงงานระหว่างกลุ่มมอเตอร์ไซค์รับจ้างกับร้านข้าวแกง เช่น ถ้าร้านข้าวแกงมาใช้บริการจากมอเตอร์ไซค์รับจ้างๆ สามารถมาทานข้าวแกงได้โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย เป็นต้น ซึ่งทางกลุ่มจะมีการทำบัญชีอย่างเป็นระบบ

ภาคผนวกที่ 2-5

สรุปการประเมินผลการประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 2

รูปแบบประเมินการสัมมนาเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 2

ชื่อ	กลุ่ม	ระบบแลกเปลี่ยนมีประโยชน์ต่อชุมชน			การประยุกต์ใช้ในชุมชน			สิ่งที่ได้จากการประชุม			
		น่าจะมีประโยชน์	ไม่น่าจะมีประโยชน์	ไม่แน่ใจ	น่าจะใช่	ไม่น่าจะใช่	ไม่แน่ใจ	คลลพ.กับกลุ่มอื่น	เข้าใจระบบแลกเปลี่ยน	สนใจระบบ	เห็นแนวทางนำไปใช้
คุณพิพัฒน์ แก้วจิตคงทอง	ศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชน	✓			✓			มาก	มาก	มาก	มาก
คุณบังเอียง ตรงดี	กลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่	✓			✓			มาก	มาก	มาก	มาก
คุณคำม่วน คล่องดี	กลุ่มเกษตรกรศูนย์รวมน้ำใจเกษตรทฤษฎีใหม่	✓			✓			มาก	ปานกลาง	ปานกลาง	มาก
คุณกัลยา เทียงธรรม	กลุ่มหอคำบ้านวังทอง	✓			✓			ปานกลาง	มาก	มาก	มาก
คุณจินตนา สุทธิรักษ์	กลุ่มบ้านโหล่น	✓			✓			ปานกลาง	ปานกลาง		มาก
คุณอำนวยการ วัฒนวิทย์	กลุ่มบ้านนาโคก	✓			✓			มาก	มาก	มาก	มาก
คุณมุกดา ดิมน่วง	ชุมชนรวมมิตรสัมพันธ์	✓			✓			มาก	ปานกลาง	ปานกลาง	มาก
คุณเสมอ บุตรบัวรุ่ง	กลุ่มร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา	✓					✓	มาก	มาก	มาก	มาก
คุณสง่า ชาติเสียง	กลุ่มบ้านหนองฮ้อ	✓			✓	✓		มาก	มาก	มาก	มาก
คุณอารีย์ ชาติเสียง	กลุ่มบ้านหนองฮ้อ			✓	✓			ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง
คุณบุญเสริม ทองภู	เครือข่ายองค์กรชุมชนคลองเตย	✓				✓		ปานกลาง		มาก	ปานกลาง
คุณวิฑูรย์ มงคลอินทร์	กลุ่มกองทุนทางปัญญา บ้านดงบัง	✓			✓			ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	มาก
คุณจรรยา ศิริ	ชุมชนรวมมิตรสัมพันธ์	✓			✓			มาก	มาก	มาก	ปานกลาง
คุณบรรจง ดวงสุพรรณ	กลุ่มบ้านนาโคก	✓					✓	ปานกลาง	มาก	ปานกลาง	มาก
คุณอิตาแอล เหยียบวช	กลุ่มเครือข่ายจังหวัดสงขลา	✓			✓			มาก	มาก	มาก	มาก

ชื่อ	กลุ่ม	ระบบแลกเปลี่ยนมีประโยชน์ต่อชุมชน			การประยุกต์ใช้ในชุมชน			สิ่งที่ได้จากการประชุม			
		น่าจะมีประโยชน์	ไม่น่าจะมีประโยชน์	ไม่แน่ใจ	น่าจะใช่	ไม่	ไม่แน่ใจ	ศสพ.กับกลุ่มอื่น	เข้าใจระบบแลกเปลี่ยน	สนใจระบบ	เห็นแนวทาง
คุณอับดุลเลาะห์ วงษ์ใหญ่	กลุ่มเครือข่ายจังหวัดสงขลา	✓			✓			มาก	มาก	มาก	มาก
คุณสมศักดิ์ ใจเย็น	ศูนย์การเรียนรู้พลังชุมชน ค.ห้วยบง	✓			✓			มาก	มาก	มาก	มาก
คุณสว่าง ศรีมั่นคง	ชุมชนบ้านสันติสุข อ.กุศชุม	✓			✓			ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	มาก
คุณกิตติกร อมรวัศ	ชุมชนบ้านสันติสุข อ.กุศชุม	✓			✓			มาก	ปานกลาง	มาก	ปานกลาง
คุณดำ เพ็ญพิสิศ	ชุมชนบ้านสันติสุข อ.กุศชุม	✓			✓			ปานกลาง	ปานกลาง	มาก	มาก
คุณวงศา สุวรรณไตรย์	กลุ่มคำชะอีมีสุข	✓			✓			มาก	มาก	ปานกลาง	ปานกลาง
คุณวเลถิมฉวี ชื่นศรี	กลุ่มคำชะอีมีสุข	✓			✓			ปานกลาง	มาก	มาก	ปานกลาง
คุณประมวล ม่วงโต	กลุ่มบ้านแกน้อย	✓			✓				ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง
คุณระเบียบ ยิ้มเหียน	กลุ่มพัฒนาอาชีพสตรีอาสา	✓			✓			มาก	มาก	มาก	มาก
คุณชัยยศ เกียรติทองเลื่อน	กลุ่มพัฒนาอาชีพสตรีอาสา	✓			✓			มาก	มาก	มาก	มาก
คุณสมยศ ถิ่นปกาสัย	กลุ่มสตรีอาสาพัฒนาหัวใจ	✓			✓			มาก	มาก	มาก	มาก
คุณมังกร ชัยชนะคารา	กลุ่มสตรีเพื่อธุรกิจชุมชน	✓			✓			มาก	มาก	มาก	มาก
คุณประสงค์ เกียวคำ	กลุ่มศูนย์ส่งเสริมอาชีพธุรกิจ							มาก	มาก	มาก	มาก
คุณรัชดา เพ็ญนิรัตน์	กลุ่มอาหารทะเลแปรรูป	✓			✓			มาก	มาก	มาก	มาก
คุณกัญญา เพ็ญจันทร์	กลุ่มอาหารทะเลแปรรูป	✓			✓			มาก	มาก	มาก	มาก
	กลุ่มศูนย์ส่งเสริมอาชีพธุรกิจ										
คุณดาว์ ศรีอากา	ชุมชนและพัฒนาชุมชน ค.เมืองนะ	✓						มาก	ปานกลาง	มาก	มาก
คุณบัวทอง เสาร์ทอง	ชุมชนบ้านสันติสุข อ.กุศชุม	✓			✓						

ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนมีประโยชน์ต่อชุมชนของท่านหรือไม่

น่าจะมีประโยชน์เพราะ

- จะได้สร้างระบบการเรียนรู้ให้กับชุมชน
- ทำให้ชุมชนอยู่อย่างเพียงพอ พึ่งตนเอง
- ช่วยเหลือชุมชนให้พึ่งตนเองได้
- ทำให้คนในชุมชนมีรายได้ มีน้ำใจ มีความเข้มแข็ง
- จะได้นำไปใช้ในชุมชนให้ชุมชนเกิดความสามัคคี
- ช่วยชุมชน
- จะได้รับรู้ รับทราบ ว่าชุมชนไหนมีสิ่งใด ทำสิ่งใดอยู่
- ช่วยประหยัดเงิน
- ให้คนได้ใช้ความคิดมากขึ้น
- ทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้
- ต้องการให้เงินไหลอยู่ภายในชุมชน
- ไม่ต้องใช้เงินตรา
- ไม่ยึดมั่นอยู่กับตัวกลาง
- ในชนบทความเอื้ออาทรอยู่แล้ว
- เป็นรากฐานแห่งการรวมกลุ่ม ก่อเกิดสามัคคี
- มีการแลกเปลี่ยนของกันเองภายในหมู่ชุมชน
- อาจทำให้ชุมชนเข้มแข็ง
- ทำให้เราพึ่งตนเองได้มากที่สุด
- จะทำให้ลดค่าใช้จ่าย อยู่แบบพึ่งพาตนเอง ไม่ต้องพึ่งนายทุน
- ทำให้มีระบบการบริหารจัดการที่ดีมากขึ้น
- เกิดการเรียนรู้ในการสร้าง เก็บออมและสักระกักกันเงินตรา
- ชุมชนได้ช่วยเหลือชุมชนด้วยกันโดยตรง
- เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน
- จะทำให้ชุมชนลดค่าใช้จ่ายและเพิ่มรายได้
- จะได้ไม่ต้องมีพ่อค้าคนกลาง
- ได้ความรู้แลกเปลี่ยนหลายๆอย่าง

ไม่แน่ใจเพราะ

- ยังไม่ได้เริ่มทำ

จะนำระบบแลกเปลี่ยนชุมชนไปประยุกต์ใช้ในชุมชนของท่านได้หรือไม่

น่าจะใช้ได้เพราะ

- จะไปประยุกต์ใช้กับระบบเครือข่ายแลกเปลี่ยนสินค้า
- จะเริ่มจากกลุ่มย่อยๆก่อน
- ในกลุ่มได้จัดทำอยู่แล้ว แต่ยังไม่ได้จัดทำระบบ
- มีการแลกเปลี่ยนกันมาโดยตลอดอยู่แล้ว
- มีความหลากหลายในระบบและแง่คิดแนวคิด
- เป็นระบบที่ได้ใช้มาแล้วตั้งแต่บรรพบุรุษ
- ทำกับกลุ่มอาชีพหลักๆ
- ถ้าเราไปริเริ่มทำ
- พื้นที่และสภาพแวดล้อมเหมาะสม
- ได้เคยเอาไปพูดในที่ประชุมแล้วครั้งหนึ่ง แล้วจัดทำเป็นร้านค้าชุมชน
- มีบางอย่างที่เป็นตัวเชื่อมร้อย
- ในชุมชนมีร้านค้าเป็นสื่อกลางอยู่แล้ว
- เป็นการฝึกให้คนเสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
- มีฝ่ายส่งเสริม และมีความสามัคคีกันอยู่
- ง่ายต่อการชี้แจงแก่ชาวบ้าน มีประโยชน์ต่อคนในชุมชน
- ชาวบ้านให้ความสนใจ
- จะเริ่มต้นทำดู
- จะเริ่มต้นจากที่ครอบครัวญาติเราก่อน ทำได้เขาเห็นจริงๆ
- เรามีความหลากหลายอาชีพ
- ทำให้ชุมชนประหยัดรายจ่าย
- กลุ่มเกิดความรักและสามัคคี
- ได้ แต่ค่อยเป็นค่อยไป เพราะแต่ละชุมชนไม่เหมือนกัน
- จะใช้สื่อคือ “กล้วย” ซึ่งเป็นหัตถกรรมเสริมรายได้ของชุมชน ที่มีราคาน้อย
- ตอนนี้กำลังแลกเปลี่ยนระดับภาค 3 ภาค คือ ได้ กลาง อีสาน
- จะได้มีตลาดที่ระบบผลผลิตออกได้
- การเก็บออมไว้ใช้จ่ายข้างนอกได้

ไม่น่าจะใช้ได้เพราะ

- มีความยุ่งยากกับระบบมากๆ
- เป็นชุมชนเมืองมีการแข่งขันสูงมาก

ไม่แน่ใจเพราะ

- คนเราทุกวันนี้ยึดติดเงินตรามากเกินไป
- เป็นที่ดั่ง
- การบริหารจัดการ

ภาคผนวกที่ 3-1

**กำหนดการประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 3
และการเตรียมการ**

โครงการวิจัยและพัฒนาระบบการแลกเปลี่ยนชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง

การสัมมนาเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 3

ณ วัดไผ่ล้อม อำเภอเมือง จังหวัดตราด

วันที่ 6-7 กันยายน 2546

ผู้เข้าร่วมสัมมนา : ประมาณ 90 คน

ตัวแทนชุมชน 25 กลุ่ม 54 คน

นักวิจัยและคณะทำงาน 26 คน

ที่ปรึกษาโครงการ 10 คน

วัตถุประสงค์ของการสัมมนา

1. เพื่อสรุปผลการดำเนินงานที่ผ่านมา
2. เพื่อให้กลุ่มธุรกิจชุมชนที่เข้าร่วมโครงการได้มีโอกาสเรียนรู้และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน

กำหนดการ

วันเสาร์ที่ 6 กันยายน 2546

08.30 น. ลงทะเบียน

09.00 - 09.30 น. เปิดการสัมมนา

โดย พระอาจารย์สุบิน ปณีโต

ผู้ว่าราชการจังหวัดตราด

09.30 - 10.00 น. แนะนำผู้เข้าร่วมสัมมนา

ชี้แจงการดำเนินงานที่ต่อเนื่องจากการสัมมนาครั้งที่ 2 ที่ อ.เสกให้

จ. สระบุรี

โดย ศ.ดร.อภิชัย พันธเสน

10.00 - 10.30 น.

ชมวิดีโอทัศน์เรื่องระบบแลกเปลี่ยนชุมชน

10.30 - 10.45 น.

พักรับประทานอาหารว่าง

10.45 - 11.30 น.

สรุปผลการดำเนินงานของการวิจัยภาคสนามที่ผ่านมา

โดย ศ.ดร.ปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชุกิ

11.30 - 12.15 น.

การสัมมนาเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 3

แผนงานในระยะที่ 2 (ถ้าจะมีต่อไป)

โดย ศ.ดร.อภิชัย พันธเสน

12.15 - 13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
13.00 - 15.30 น.	แบ่งกลุ่มย่อยเป็น 3 กลุ่ม (กลุ่มย่อยละ 8-10 กลุ่มธุรกิจชุมชน) เพื่อสรุปผลการใช้ระบบแลกเปลี่ยนในชุมชนของแต่ละกลุ่มในประเด็นต่อไปนี้ 1. รูปแบบของระบบแลกเปลี่ยนที่ใช้ในชุมชน 2. ประโยชน์ที่ได้จากการใช้ระบบแลกเปลี่ยนในชุมชน 3. ปัญหาหรือผลปฏิกิริยากระทบที่เกิดจากการใช้ระบบแลกเปลี่ยนชุมชน
15.30 - 15.45 น.	พักรับประทานอาหารว่าง
15.45 - 17.00 น.	การสัมมนากลุ่มย่อย (ต่อ)
17.00 - 18.30 น.	เดินทางเข้าที่พักที่บ้านเปร็ดโน
18.30 น.	รับประทานอาหารเย็น

วันอาทิตย์ที่ 7 กันยายน 2546

07.00 น.	ออกจากบ้านเปร็ดโนไปวัดไผ่ล้อม
07.30 - 08.30 น.	รับประทานอาหารเช้า
08.30 - 10.30 น.	แต่ละกลุ่มนำเสนอ สรุปการสัมมนากลุ่มย่อยของวันที่ผ่านมา
10.30 - 10.45 น.	พักรับประทานอาหารว่าง
10.45 - 12.00 น.	สรุปผลการสัมมนาครั้งที่ 3 และ เสนอแผนการดำเนินงานในระยะที่ 2 โดย ศ.ดร.อภิชัย พันธเสน
12.00 - 13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
13.00 น.	เดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ

รายชื่อกลุ่มที่เข้าร่วม					
ภูมิภาค	ชื่อกลุ่ม	ที่อยู่	โทรศัพท์	ชื่อประธานกลุ่ม	
กทม.	เครือข่ายองค์กรชุมชนคลองเตย	100/705 เคนะคลองเตย4 แขวงคลองเตย เขตคลองเตย กทม.10110	01-6899071	นายบุญเสริม ทองภู	
กทม.	ชุมชนรวมมิตรสัมพันธ์	9/1 ม.5 ต.คลองถนน เขตสายไหม กทม.10220	02-5527975	นายมุกดา ดินม่วง	
ภาคเหนือ	ศูนย์ส่งเสริมฯที่พัฒนาชุมชนตำบลแม่ฮ่อง	203 ม.4 ต.เมืองนะ อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่ 50170	-	นายอุดม อมยิ้ม	
ภาคเหนือ	กลุ่มสตรีเพื่อธุรกิจชุมชนและพัฒนาอาชีพบ้านทุ่งหลุก	198 ม.9 ต.เจียวดาว อ.เจียวดาว จ.เชียงใหม่			
ภาคเหนือ	กลุ่มบ้านเขาน้อย	ม.5 ต.ดงปะคำ อ.พรมพิราม จ.พิษณุโลก		นายสมหมาย ยอดวัน	
ภาคกลาง	กลุ่มทอผ้าบ้านวังทอง	24 ม.13 ต.จระเข้ อ.อุททอง จ.สุพรรณบุรี 71170	01-9244509	นางกัลยา เทียงธรรม	
ภาคกลาง	ออมทรัพย์เพื่อการค้าผลิตภัณฑ์ตำบลม่วงงาม	15/1 ม.8 ต.ม่วงงาม อ.เสนาห์ จ.สระบุรี	06-2573391	นายธงชัย ครุสำแดง	
ภาคกลาง	กลุ่มร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา	66 ม.7 ต.ท่าเสา อ.ไทรโยค จ.กาญจนบุรี		นายพิพัฒน์ แก้วจิตคงทอง	
ภาคกลาง	กลุ่มบ้านหนองอ้อ	ม.3 ต.สิงห์ อ.โพธาราม จ.ราชบุรี		นายสง่า ฑาเสียง	
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	เกษตรทฤษฎีใหม่	55 ม.9 หนองสพังทอง ต.โพนงาม อ.คำชะอี จ.มุกดาหาร	042-636224	นางบัวเสียง ตรงดี	
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	เกษตรอินทรีย์ จำกัด	52/1 ต.บ้านโนนตากกลาง ต.เมืองปราสาท อ.โนนสูง จ.นครราชสีมา	01-7899504	สุพงษ์ ปฐมนิจโต	
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	กลุ่มบ้านนาคานหัก	โรงเรียนบ้านนาคานหัก บ.นาคานหัก ต.กุดชุมแสง อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ	อ.ปราโมทย์		

ภูมิภาค	ชื่อกลุ่ม	ที่อยู่	โทรศัพท์	ชื่อประธานกลุ่ม
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ศูนย์การเรียนรู้พลังชุมชน ต.ห้วยบง	146 ม.7 บ.หนองหัน ต.ห้วยบง อ.เมือง ขัยภูมิ		
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	กลุ่มบ้านโหล่น	60 ม.4 ต.โคกกง อ.แก้งคร้อ จ.ชัยภูมิ		
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	กลุ่มเยาวชนชนต้นน้ำชี	จ.ชัยภูมิ		
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	กลุ่มบ้านวังตอดัง	จ.ชัยภูมิ		
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	กลุ่มฮีโร่ไฉน้อย	158 ม.4 บ้านสระคูณ ต.โคกลำม อ.ลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์		
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	กลุ่มองค์กรชุมชนอีสานการเกษตร	40 ม.8 บ.โนนเขวา ต.ห้วยผาย กิ่งอ.แดนคง จ.บุรีรัมย์		
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ชุมชนบ้านสันติสุข	16 ม.11 บ.สันติสุข ต.นาโผ อ.กุฉินทรม จ.ยโสธร		
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	กลุ่มเกษตรกรยั่งยืนหนองยอ	5 ม.11 บ.สันติสุข ต.นาโผ อ.กุฉินทรม จ.ยโสธร		
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	กลุ่มพัฒนาชุมชนเพื่อเกริ่งตนเอง	5 ม.11 บ.สันติสุข ต.นาโผ อ.กุฉินทรม จ.ยโสธร		
ภาคใต้	เครือข่าย จ. สงขลา	220/10 ม.2 ต.บ้านนา อ.จะนะ จ.สงขลา 90130	074-431305, 074-434520	นายอิสมาแอล เหยียบบวช
ภาคใต้	ศูนย์เรียนรู้พัฒนาเศรษฐกิจชุมชน	40/2 ม.2 ต.บ้านเกาะ อ.พรหมคีรี จ.นครศรีธรรมราช	075-338367	นายเรือง พุดละพันธ์
ภาคใต้	กลุ่มชุมชนศรีวัง	อ.ลานสกา จ.นครศรีธรรมราช		นายวิรัตน์ ตรีโชติ
ภาคใต้	กลุ่มร้านค้าชุมชนบ้านตะล๊ะ	บ.ตะล๊ะ ต.ปารัตังบงชาร อ.สะเดา จ.สงขลา		นายอัลดเลาะห์ วงษ์ใหญ่
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	กลุ่มส่วย	7/51 ม.2 ต.พวา อ.แก้งหางแมว จ.จันทบุรี		นายบุญเลิศ ดุจิดา
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	กลุ่มคลองพลอย	96 ม.4 ต.พวา อ.แก้งหางแมว จ.จันทบุรี		นายทม ตมแสน

ภูมิภาค	ชื่อกลุ่ม	ที่อยู่	โทรศัพท์	ชื่อประธานกลุ่ม
ภาคตะวันออกเฉียง	กลุ่มบ้านฝั่งคชขง	2/4 ม.18 ต.ท่าตะเกียบ อ.ท่าตะเกียบ จ.ฉะเชิงเทรา		นายนิกร แก้วคำ
ภาคตะวันออก	กลุ่มวัดโพธิ์ทอง	วัดโพธิ์ทอง ต.เมือง จ.จันทบุรี		
ภาคตะวันออก	กลุ่มวัดแสง	วัดแสง อ.เมือง จ.จันทบุรี		
ภาคตะวันออก	กลุ่มวัดไร่เก่า	ม.8 ต.จำพัน อ.เมือง จ.จันทบุรี		
ภาคตะวันออก	กลุ่มวัดวังแก้ว	วัดวังแก้ว ต.วังแก้ว อ.เมือง จ.จันทบุรี		
ภาคตะวันออก	กลุ่มบ้านเนินทราย	ต.เนินทราย อ.เมือง จ.ตราด		
ภาคตะวันออก	กลุ่มบ้านเปรี๊ตโน	อ.เมือง จ.ตราด		

รายงานการประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 2
โครงการวิจัยและพัฒนาระบบการแลกเปลี่ยนชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง
ณ วัดมะกรูด ตำบลม่วงงาม อำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรี
วันที่ 3 – 4 พฤษภาคม 2546

วัตถุประสงค์ของการประชุม

การประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 2 มีวัตถุประสงค์เพื่อให้กลุ่มต่าง ๆ ได้นำเสนอสภาพและความต้องการของชุมชน ที่เชื่อมโยงกับความต้องการให้มีระบบแลกเปลี่ยนชุมชนหรือความสนใจที่มีต่อระบบแลกเปลี่ยนชุมชน และเพื่อให้กลุ่มนำร่องประมาณ 10 กลุ่ม ได้นำเสนอรูปแบบระบบแลกเปลี่ยนชุมชนที่สอดคล้องกับศักยภาพและความต้องการของชุมชน

สถานที่ ผู้เข้าร่วมและรูปแบบกิจกรรม

การประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 2 จัดขึ้นเมื่อวันที่ 3-4 พฤษภาคม 2546 ที่วัดมะกรูด ตำบลม่วงงาม อำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรี ผู้เข้าร่วมประชุมส่วนใหญ่มาจากชุมชนและกลุ่มธุรกิจชุมชนที่เคยเข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 1 แล้ว และยังมีตัวแทนจากชุมชนอื่น ๆ ที่สนใจเข้าร่วมโครงการรวมทั้งผู้สังเกตการณ์จากหน่วยงานต่าง ๆ มาเข้าร่วมประชุมด้วย

รายละเอียดของกำหนดการปรากฏใน ภาคผนวกที่ 1 รูปแบบของการประชุมประกอบด้วย การชี้แจงการดำเนินงานที่ต่อเนื่องจากการประชุมครั้งที่ผ่านมานำเสนอระบบแลกเปลี่ยนชุมชนต่าง ๆ ที่มีอยู่ในต่างประเทศโดยนักวิจัย การชมวิดิทัศน์เรื่องระบบแลกเปลี่ยนชุมชน

การจัดให้กลุ่มธุรกิจชุมชน มีส่วนร่วมในการสัมมนา คือ ได้จัดแบ่งเป็นกลุ่มย่อยและนำเสนอความก้าวหน้าในเรื่องของสภาพเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน ผลการสำรวจรายรับรายจ่ายครัวเรือนและรูปแบบระบบแลกเปลี่ยนชุมชนที่คิดว่าจะเป็นไปได้และเหมาะสมกับชุมชน

ผลการประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 2

1. ความเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ของระบบแลกเปลี่ยนชุมชน

ตัวแทนจากชุมชนส่วนใหญ่ มีความเห็นว่าระบบแลกเปลี่ยนชุมชนมีประโยชน์ต่อชุมชนของคนโดยให้เหตุผลว่าระบบแลกเปลี่ยนชุมชนจะช่วยให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ทำให้ชุมชนมีความเอื้ออาทร ความสามัคคี ได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยตรง ไม่ต้องพึ่งนายทุน ระบบแลกเปลี่ยนช่วยให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นและลดค่าใช้จ่าย ช่วยให้ไม่มีเงินออม เป็นการสกัดกั้นเงินตราไม่ให้ไหลออกนอกชุมชน รวมถึงยังสร้างให้เกิดกระบวนการเรียนรู้กันในชุมชน

2. ความเป็นไปได้ในการนำระบบแลกเปลี่ยนไปประยุกต์ใช้

ตัวแทนจากชุมชนส่วนใหญ่ มีความเห็นว่ามีความเป็นไปได้ในการนำระบบแลกเปลี่ยนไปใช้ในชุมชนของตน โดยให้เหตุผลว่าในชุมชนมีการแลกเปลี่ยนที่เป็นธรรมชาติอยู่แต่เดิมแล้ว การที่จะนำมาสร้างให้เป็นระบบนั้นไม่น่าจะมีปัญหาอะไร และในชุมชนนั้นมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมแก่การใช้ระบบแลกเปลี่ยน เช่น มีร้านค้าชุมชน ในชุมชนมีอาชีพที่หลากหลาย คนในชุมชนมีความรักสามัคคีกัน ในบางชุมชนได้เคยเสนอแนวคิดนี้ให้กับชาวบ้านแล้วและได้รับความสนใจจากชาวบ้านเป็นอย่างดี ตัวแทนจากชุมชนต่าง ๆ ได้ให้ความเห็นว่าควรจะมีการทดลองทำ โดยเริ่มจากกลุ่มเล็ก ๆ ก่อน อาจจะเป็นครอบครัว ญาติของตนก่อน หรืออาจจะทำกับกลุ่มอาชีพหลัก ๆ ของชุมชนก่อนก็ได้ และจะต้องทำแบบค่อยเป็นค่อยไป นอกจากนี้บางชุมชนยังได้เสนอว่าระบบแลกเปลี่ยนชุมชนนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับระบบแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชนในลักษณะเครือข่ายได้อีกด้วย

อย่างไรก็ตาม ยังมีตัวแทนจากชุมชนบางกลุ่มแต่เป็นส่วนน้อยที่มีความเห็นว่า ความเป็นไปได้ที่จะนำระบบแลกเปลี่ยนไปใช้ในชุมชนของตนนั้นมีน้อย โดยให้เหตุผลว่า ระบบแลกเปลี่ยนมีความยุ่งยาก และในชุมชนของตนนั้นมีลักษณะเป็นชุมชนเมือง มีการแข่งขันกันสูง คงจะเป็นการยากที่จะนำระบบแลกเปลี่ยนชุมชนมาใช้ในชุมชนลักษณะนี้ และมีบางกลุ่มที่ยังไม่แน่ใจว่าจะนำระบบแลกเปลี่ยนชุมชนไปใช้ได้หรือไม่ เนื่องจากมีความเห็นว่า คนเราทุกวันนี้ยึดติดเงินตรามาก และยังกังวลเกี่ยวกับเรื่องของการบริหารจัดการ

3. ผลการนำเสนอความก้าวหน้าในการนำระบบแลกเปลี่ยนไปใช้ในชุมชน

ตัวแทนจากชุมชนได้รายงานความคืบหน้าจากการประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 1 ที่อ.กุฉินทว่าได้นำไปถ่ายทอดให้กับชุมชนของตนแล้ว ส่วนใหญ่ได้รับการตอบสนองดี โดยชาวบ้านให้ความสนใจที่จะใช้ระบบแลกเปลี่ยน แต่ยังขาดความเข้าใจที่ชัดเจน ส่วนใหญ่จึงยังไม่ได้เริ่มใช้ระบบแลกเปลี่ยน แต่ก็ยังมีบางกลุ่มที่เริ่มทดลองใช้บ้างแล้วโดยจัดเป็นตลาดนัดแลกเปลี่ยนสินค้า การแลกเปลี่ยนแรงงาน การสำรวจความต้องการสินค้าในชุมชน สมาชิกแต่ละคนไปผลิตมาแลกเปลี่ยนกัน ซึ่งจากการที่ได้ทดลองใช้ระบบแลกเปลี่ยนแล้วในช่วงแรก พบปัญหาบางประการ เช่น ชาวบ้านคนอื่น ๆ ขาดความมั่นใจว่าระบบจะมีความมั่นคงและจะสามารถทำได้จริง คนในชุมชนยังติดอยู่กับความสะดวกสบายในการซื้อสินค้าจากภายนอกชุมชน ขาดระบบการบริหารจัดการที่ดี ส่วนชุมชนที่ยังไม่ได้เริ่มใช้ระบบแลกเปลี่ยนได้รายงานถึงสภาพโดยทั่วไปของชุมชนที่อาจมีผลต่อการใช้ระบบแลกเปลี่ยนชุมชน เช่น การมีร้านค้าชุมชน ลักษณะความเป็นเมืองของชุมชน และอาชีพหลักของคนในชุมชน เป็นต้น จึงได้เสนอแนวทางที่จะนำระบบแลกเปลี่ยนชุมชนไปทดลองใช้ในแต่ละชุมชนในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การจัดลานค้าชุมชน จัดตลาดนัดประจำเดือน การแลกเปลี่ยนแรงงาน การจัดตั้งร้านค้าชุมชนและดำเนินการควบคู่ไปกับการแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชน การแลกเปลี่ยนบริการกับสินค้า เช่น แลกระหว่างบริการมอเตอร์ไซด์

รับจ้างกับข้าวแกง ซึ่งรูปแบบของการแลกเปลี่ยนที่เสนอมานี้ตัวแทนจากชุมชนมีความเห็นว่ามี ความเหมาะสมกับชุมชนของตนและมีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ นอกจากนี้ยังได้รายงานว่า ในความเป็นจริงแล้ว ในชุมชนมีการแลกเปลี่ยนโดยธรรมชาติตั้งแต่ดั้งเดิมอยู่แล้ว แต่ไม่ได้มีการ นำมาจัดเป็นระบบ โดยทั่วไปจะเป็นการแลกเปลี่ยนสิ่งของกันโดยตรง และการแลกเปลี่ยนค้ากัน ระหว่างเครือข่ายกลุ่มธุรกิจชุมชน ซึ่งนับว่าเป็นพื้นฐานอันดีสำหรับการจัดระบบแลกเปลี่ยนชุมชน

บทเรียนจากการประชุม

จากการรายงานผลความคืบหน้าของกลุ่มต่าง ๆ พบว่าชาวบ้านมีความสนใจและตื่นตัว ทุกครั้งที่มีการประชุม แต่เมื่อกลับไปยังชุมชนของตนแล้ว ตัวแทนไม่สามารถถ่ายทอดสิ่งที่ได้รับรู้ มาให้สมาชิกในชุมชนฟัง ได้อย่างชัดเจนและมีความเข้าใจในแนวทางเดียวกันได้ ความตื่นตัวที่มีนั้น ก็ค่อย ๆ เลือนหายไป จนมีการประชุมครั้งต่อไปจึงจะมีความตื่นตัวขึ้นมาใหม่ ทำให้ความก้าวหน้า ในการดำเนินงานช้ากว่าที่ควรจะเป็น จึงควรมีการติดตามผลทันทีที่ตัวแทนกลับจากการประชุม แล้ว เพื่อให้เกิดความตื่นตัวอย่างต่อเนื่องและกระตุ้นให้เกิดความก้าวหน้าในการดำเนินการขึ้น ต่อ ๆ ไป

สิ่งที่ควรดำเนินการต่อไป

หลังจากเสร็จสิ้นการประชุมแล้ว ควรมีการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการประชุม มาสรุป ปัญหาร่วมกันและหาแนวทางการแก้ไข และควรมีการติดตามผลอย่างทันทีทันใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มที่ได้เสนอรูปแบบของระบบแลกเปลี่ยนที่คิดว่าเหมาะสมนั้น ควรติดตามดูว่า จะสามารถทำ ได้จริงหรือไม่ มีปัญหาติดขัดประการใดจะได้สามารถปรับเปลี่ยนได้ทัน ในช่วงเวลาที่มีการตื่นตัว อยู่เพราะจะได้รับความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชนมากกว่าในช่วงเวลาที่ความสนใจลดน้อยลง

ระบบการแลกเปลี่ยนท้องถิ่นและเงินตราชุมชน :
ข้อคิดบางประการเกี่ยวกับความขัดแย้งทางแนวคิด

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์

วาทกรรมเกี่ยวกับระบบการแลกเปลี่ยนท้องถิ่น

ระบบการแลกเปลี่ยนท้องถิ่นในเชิงทฤษฎีและอุดมการณ์ไม่ใช่เป็นเรื่องของเศรษฐกิจอย่างเดียว แต่เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับเสรีภาพ การสร้างพลังอำนาจ การกำหนดวิถีชีวิตท้องถิ่นของตนเอง และการพึ่งตนเองของชุมชน หมายความว่า การสร้างระบบแลกเปลี่ยนท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่อยู่บนพื้นฐานของหลักการต่อไปนี้ (GRECO, 2002)

- สร้างความหลากหลายทางกิจกรรมชุมชน
- เสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม และจัดระบบช่วยเหลือกันและกัน
- วางมาตรฐานเพื่อประกันคุณภาพชีวิต
- ใช้ทรัพยากร และสมรรถนะของท้องถิ่น
- สร้างเกราะคุ้มกันภัยคุกคามทางเศรษฐกิจจากโลกภายนอก
- เพิ่มมูลค่าให้แก่กิจกรรมทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น

สนองความต้องการของหมู่บ้านท้องถิ่น : ใช้จ่ายที่ท้องถิ่น ออมทรัพย์ที่ท้องถิ่น และลงทุนที่ท้องถิ่น

ในกระบวนการเหล่านี้ ปัจจัยที่มีบทบาทสำคัญก็คือ การสร้างเงินตราชุมชน และระบบแลกเปลี่ยนท้องถิ่น เป็นการสร้างระบบตลาดท้องถิ่น โดยไม่ต้องใช้เงินตราของทางการ เป็นทางเลือกชนิดหนึ่งของการแสวงหา “สื่อแลกเปลี่ยน” แบบใหม่ ซึ่งชุมชนเป็นผู้สร้างขึ้น (GRECO, 2002)

ในบทวิเคราะห์ของเรา เงินตราชุมชน หมายถึง กลไกบางอย่างที่ประชาชนในชุมชนกันคิดขึ้นมาเพื่อเป็นเครื่องมือ (สื่อ) เพื่อแลกเปลี่ยนสินค้า บริการ และแรงงาน โดยไม่ต้องจ่ายเงินที่เป็นทางการ

ชุมชน หมายถึง การรวมตัวกันของบุคคล กลุ่ม หรือธุรกิจ ที่มีความสัมพันธ์กัน ภายใต้อุดมการณ์ร่วมกันในการที่จะใช้กลไกบางอย่างเป็นสื่อในการแลกเปลี่ยน

เงินตราชุมชน ไม่จำเป็นจะต้องมีรูปแบบของธนบัตรก็ได้ อาจมีรูปร่างเป็นสมุดบันทึกที่มีการลงตัวเลขและรายการแลกเปลี่ยนสินค้า เงินตราในกรณีนี้ก็คือ ตัวเลขที่แสดงมูลค่าของสินค้า / บริการ / แรงงานนั่นเอง

เมื่อเป็นเช่นนี้ ย่อมหมายความว่า สมาชิกชุมชนสร้างพลังอำนาจให้แก่ตนเอง โดยการสร้างหรือผลิตเงินตราของตนเอง ซึ่งพวกเขาตกลงที่จะใช้เป็นสื่อในการแลกเปลี่ยนระหว่างกันเอง (GRECO, 2002)

พัฒนาการใหม่ของการทดลองใช้ระบบ

ในโลกตะวันตก ระบบการแลกเปลี่ยนท้องถิ่นที่ได้รับความนิยมมากที่สุด และมีการนำไปใช้แพร่หลายที่สุด คือ LETS และ Ithaca HOURS บางแห่งมีการทดลองใช้ 2 ระบบ ผสมผสานกัน (รายละเอียดของแนวคิดต่าง ๆ และการทดลองใช้อยู่ในรายงานหลักของผู้วิจัยแล้ว) ในที่นี้จะเน้นว่า มีพัฒนาการใหม่ ๆ ปรากฏให้เราเห็นในช่วง 5 ปี ที่ผ่านมาน่าสนใจ คือ

- ระบบแบบใหม่ไม่จำเป็นต้องมีสำนักงานกลาง (ทะเบียนและประมวลผล) แต่ละคนภายในชมรมมีสมุดบันทึกการแลกเปลี่ยนของตนเอง ตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ง่าย และรวดเร็ว
- บางระบบวางขีดจำกัดวงเงิน (เช่น จัดสรรให้แก่สมาชิกของชมรมทุกคนไม่เกิน 500 บัญ)
- บางระบบมีการผสมผสานระบบการแลกเปลี่ยนกับระบบเครดิตขนาดเล็ก (microcredit) เมื่อกู้เงินจำนวนหนึ่งก็ต้องพร้อมที่จะใช้เงินตราชุมชนด้วย
- บางระบบ ใช้หลักการ “สร้างเงิน สร้างชุมชน” (เอาเงินบาทไปแลกเงินบุญ ในอัตรา 100 ต่อ 100 และในจำนวนนี้ 10 บาท จะถูกจัดสรรให้กองทุนพัฒนาชุมชน)

กล่าวโดยสรุป ในช่วงของการเปลี่ยนผ่านไปสู่ศตวรรษที่ 21 ระบบการแลกเปลี่ยนท้องถิ่นในโลกตะวันตกยังคงอยู่ในระยะของการแสวงหากลไกใหม่ ๆ ที่จะช่วยให้ระบบขยายตัวอย่างมั่นคงและยั่งยืน (GRECO, 2002)

กลไกรุ่นใหม่ที่สุด คือ “ธนาคารเวลา” (TIME BANK) ซึ่งกำลังมีการทดลองใช้กันในสหราชอาณาจักร อาจกล่าวได้ว่า ธนาคารเวลา คือ รูปแบบใหม่ของเงินตราชุมชน ซึ่งแปรสภาพ “เวลาทำงาน” ให้กลายเป็นสินค้าที่มีค่า มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างทุนทางสังคม และส่งเสริมการช่วยเหลือชุมชนโดยการทำงานแบบอาสาสมัครที่แลกเปลี่ยนแรงงานกัน (ให้ความช่วยเหลือและรับความช่วยเหลือโดยแลกเปลี่ยนเครดิตเวลา (time credit) ในปัจจุบันมีความพยายามที่จะนำเอา 2 ระบบการแลกเปลี่ยนท้องถิ่นมาผสมผสานกัน นั่นคือ ระบบ LETS + ระบบ TIME BANK (SEYFANG, 2002)

อุดมการณ์ของระบบ : พาราโดซ์ที่ขัดแย้งกัน

นักทฤษฎีบางคนให้ความเห็นว่า อุดมการณ์ของระบบแลกเปลี่ยนท้องถิ่นไม่น่าจะเป็นเรื่องทางเศรษฐกิจ หรือทางธุรกิจของชุมชน เรื่องที่สำคัญกว่านี้คือ ระบบแลกเปลี่ยนควรจะเป็นเครื่องมือเพื่อให้แต่ละคนในชุมชนสามารถพึ่งตนเองและมีความเป็นอิสระในการกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง (BOWRING, 1988) เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์นี้ เงินตราชุมชนควรจะใช้หน่วยวัด “เวลา” แทนที่จะเป็น “บุญ” ซึ่งผูกติดอยู่กับมูลค่าตลาดของเงิน “บาท” (ผมทำงานให้คุณ 2 ชั่วโมง คุณทำงานให้ผม 2 ชั่วโมง ก็ถือว่า เป็นการแลกเปลี่ยนกันบนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง และความเป็นอิสระอย่างเต็มที่)

ความคิดที่เห็นว่า การจ้างงานควรจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างรายได้และสถานภาพของคนในสังคม เราเรียกความคิดแบบนี้ว่า “ประสิทธิภาพการผลิตนิยม” หรือ “เศรษฐกิจนิยม” (productivist หรือ economic model) ถ้าระบบแลกเปลี่ยนท้องถิ่นใช้แบบจำลองนี้ ก็จะมีลักษณะไม่ต่างจากแบบจำลองดังกล่าวเท่าใดนัก ระบบแลกเปลี่ยนควรจะเสนอทางเลือกใหม่แทนที่จะเน้นเรื่องการจ้างงาน/ สร้างงาน เราควรให้ความสำคัญแก่เรื่อง “การทำงานที่สร้างสรรค์” ซึ่งจะเป็นการละทิ้งความคิดที่เน้นเรื่อง เงิน การจ้างงาน (เวลาเป็นเงินเป็นทอง)

การวิจัยบางแห่งชี้ให้เห็นว่า ระบบ LETS มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้เกิดความสำนึกเพื่อชุมชน (a sense of community) ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการช่วยให้มีการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม และส่งเสริมให้ผู้คนในชุมชนได้มองเห็นศักยภาพของตนเองในการช่วยเหลือผู้อื่นซึ่งกันและกัน (WILLIAMS, 1997 ; LIESCH and BIRCH, 2000)

มองในแง่นี้แล้ว ระบบการแลกเปลี่ยนชุมชน ก็คือ การสร้างชุมชนที่มีการตอบสนองซึ่งกันและกัน อันเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง ที่ฟื้นฟูชีวิตและให้ความหมายใหม่แก่ชีวิตชุมชน เมื่อเป็นเช่นนี้ ผู้คนในชุมชนจะสามารถปรับโลกทัศน์และค่านิยมใหม่โดยกำหนดว่า “เวลา” เป็นสื่อแลกเปลี่ยนที่สำคัญกว่า “เงินตรา” (CALDWELL, 2000)

ระบบการแลกเปลี่ยนในความหมายนี้จึงไม่เกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจหรือธุรกิจชุมชน (แลกเปลี่ยนสินค้า/ บริการกันโดยไม่ใช้เงินตราทางการ) หากแต่เป็นเรื่องของ กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม ซึ่งจะทำให้ผู้คนในชุมชน มีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมของสังคมเพื่อความยุติธรรม และเพื่อพิทักษ์ปกป้องสิ่งแวดล้อม การวิจัยหลายแห่งในออสเตรเลียและนอร์เวย์ชี้ให้เห็นมิติใหม่ ๆ ของสิ่งเหล่านี้ (GRAN, 1998 ; CALDWELL, 2000)

การทดลองในโลกที่กำลังพัฒนา

ในช่วงทศวรรษที่ 1980 เราได้เห็นคลื่นลูกแรกของการทดลองระบบเงินตราชุมชน ซึ่งจะจำกัดวงอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ในโลกตะวันตกเท่านั้น แต่ต้นทศวรรษที่ 1990 เป็นต้นมา การทดลอง

ระบบการแลกเปลี่ยนท้องถิ่นก็เริ่มกระจายไปทั่วโลกภายใต้บริบทวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไป เรา จะเห็นการจัดองค์กร การพัฒนากลไกต่าง ๆ และเครือข่ายการแลกเปลี่ยนซึ่งมีรูปแบบใหม่ ๆ ที่ สอดคล้องกับเงื่อนไขของท้องถิ่นแต่ละแห่งของโลกที่กำลังพัฒนา ส่วนใหญ่ของการทดลองจะได้ รับอิทธิพลทางความคิดจากโลกตะวันตก แต่ระบบที่แปลกและแตกต่างไปจากแบบจำลอง ตะวันตก เห็นจะอยู่ที่พื้นที่บางแห่งในทวีปอเมริกาใต้ (DEMEULENAERE, 2000)

ระบบการแลกเปลี่ยนท้องถิ่นที่รู้จักกันดีที่สุดในประเทศที่กำลังพัฒนา คือ Red global de Trueque หรือ RGT (Global Trading Network ในประเทศอาร์เจนตินา) เริ่มต้นในปี 1995 เป็นการเคลื่อนไหวที่เรียกว่า Social money movement หลังจากนั้นแพร่กระจายไปทั่วละติน อเมริกา ครอบคลุมพื้นที่ 9 ประเทศ โดยมีสมาชิกของเครือข่ายจำนวนนับแสนคน การเคลื่อนไหวนี้เป็นการต่อต้านโลกาภิวัตน์ และเน้นการสร้างชุมชนพึ่งตนเองและความสามัคคีของสังคม โดยใช้ระบบการแลกเปลี่ยนท้องถิ่น (แบบ community mutual credit exchange) เป็นกลไกหลัก

นักวิเคราะห์ที่เฝ้าติดตามพัฒนาการของ RGT (GRECO, 2002) สรุปว่า มีปัจจัยหลาย ประการที่ทำให้ RGT ของละตินอเมริกาประสบความสำเร็จคือ

- ๑ ในแต่ละเครือข่ายสมาชิกส่วนใหญ่มาประชุมอย่างพร้อมเพรียงกันอย่างสม่ำเสมอ
- ๑ ในการแลกเปลี่ยนสินค้า/ บริการ จะมีการใช้เงินตราชุมชนเพียงอย่างเดียว (ไม่ใช่เงินทางการ)
- ๑ มีการสร้างบรรทัดฐานทางจริยธรรมโดยไม่ใช้กฎระเบียบ แต่ใช้แรงกดดันจากสังคมชุมชน
- ๑ ให้ความสำคัญอิสระแก่เครือข่าย ไม่มีการใช้ระบบควบคุมหรือจัดการแบบรวมศูนย์
- ๑ มีการเชื่อมโยงระหว่างเครือข่ายทั้งในระดับชาติและในระดับท้องถิ่น
- ๑ กระบวนการตัดสินใจในเครือข่าย ตั้งอยู่บนฐานการตกลงร่วมกันที่มีความคิดเห็นเดียวกัน

แบบจำลอง Economy of Solidarity

ความสำเร็จในระยะเริ่มต้น ได้กระตุ้นให้มีการขยายเครือข่ายกว้างขวางระดับภูมิภาค ละตินอเมริกา ในปี 1999 จึงมีการตั้งเครือข่ายระดับใหญ่โต เรียกว่า Latin American Socioeconomic Solidarity Network ในปี 2001 มีการก่อตั้ง Global Socioeconomic Solidarity Network วัตถุประสงค์ของเครือข่าย คือ สนับสนุนการฟื้นฟูชุมชน สร้างความสามัคคีทางสังคม ของท้องถิ่น และสร้างระบบเศรษฐกิจทางเลือกที่เรียกว่า Economy of Solidarity (GRECO, 2002) ในระบบนี้เงินตราชุมชนจะเป็นกลไกหลักสำหรับการแลกเปลี่ยน โดยผสมผสานกับยุทธศาสตร์

การพัฒนาชุมชนแบบรอบด้าน ในขณะที่เดียวกันมีการนำเอาโครงการ MICRO-CREDIT เข้ามา เป็นองค์ประกอบสำคัญของระบบด้วย

ในขณะที่เครือข่ายกำลังพัฒนาก้าวหน้าไป กลุ่มบุคคลซึ่งเป็นแกนนำของเครือข่าย ได้วาง หลักการพื้นฐานไว้ 13 ข้อด้วยกัน ซึ่งเป็นหลักการที่กำหนดค่านิยม วัตถุประสงค์ และการ ทำงานของระบบการแลกเปลี่ยนท้องถิ่น

บทเรียนสำคัญจากประสบการณ์ของเครือข่าย RGT ในละตินอเมริกา บอกเราว่า ถ้าเราจะ ทดลองดำเนินโครงการแลกเปลี่ยนท้องถิ่น โดยเน้นแต่เรื่องการสร้างเงินตราชุมชนเพียงอย่างเดียว โครงการนี้ก็อาจจะไม่ประสบความสำเร็จ เงินตราชุมชนจะสร้างพลังอำนาจให้ชุมชนได้ก็ต่อเมื่อมี การผสมผสานระบบการแลกเปลี่ยนชุมชนกับการทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบรอบด้าน บน พื้นฐานนี้เศรษฐกิจที่เราเรียกว่า Economy of Solidarity จึงจะปรากฏเป็นจริงขึ้นมาได้

ขีดจำกัดของการทดลองระบบ

ระบบการแลกเปลี่ยนท้องถิ่น และเงินตราชุมชน อย่างเช่น ระบบ LETS และ HOURS เกิดขึ้นก่อนในโลกอุตสาหกรรมตะวันตกที่มั่งคั่ง หลังจากนั้นประมาณ 10 ปี ระบบนี้ก็เริ่มแพร่ กระจายไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ของโลกที่กำลังพัฒนา ประสบการณ์ที่ยาวนานขนาดนี้สามารถให้ข้อ สรุปร บทเรียน ข้อดีข้ออ่อนแก่เรามากพอสมควร เราพอจะบอกได้ว่า ระบบการแลกเปลี่ยน ท้องถิ่นแบบไหนเหมาะสม หรือไม่เหมาะสมแก่ท้องถิ่นที่มีบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรมที่แตกต่างกันไป ซึ่งรวมไปถึงความแตกต่างเกี่ยวกับความใฝ่ฝันและความต้องการของผู้ คนในท้องถิ่นต่าง ๆ ด้วย

นักทฤษฎีและนักอุดมการณ์กระแสหลักที่ทำงานด้านการส่งเสริมระบบการแลกเปลี่ยน ท้องถิ่น มักจะบอกเราว่า แบบจำลองของโลกตะวันตกมีศักยภาพสูงในการสร้างระบบการแลก เปลี่ยนเครดิต (mutual credit system อย่างเช่น ระบบ LETS) ให้แก่ท้องถิ่นในโลกที่กำลังพัฒนา ซึ่งจะช่วยให้ท้องถิ่นเหล่านี้ผลิตเงินตราชุมชนของตนเองขึ้นมา โดยที่ชุมชนสามารถควบคุมเงินตรา นี้และใช้ให้เป็นประโยชน์ในการสร้างชุมชนอิสระและพึ่งตนเองได้

แต่นักวิเคราะห์หลายคนมองว่า ระบบการแลกเปลี่ยนท้องถิ่นซึ่งมีต้นกำเนิดมาจากโลก อุตสาหกรรมตะวันตก ไม่สามารถจะถูกนำไปใช้ได้ในโลกที่กำลังพัฒนา ด้วยเหตุผลง่าย ๆ ว่า เงื่อนไขและบริบทของทั้ง 2 โลก มีความแตกต่างกันมาก (LOPEZLLERA, DEMEULENAERE, 2000) (ดูตารางประกอบ) นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยอีกหลายอย่างที่ชี้บ่งว่า สมาชิกของชมรมหรือเครือ ข่าย ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการระบบการแลกเปลี่ยนท้องถิ่นที่อยู่บน พื้นฐานของวิถีคิดแบบตะวันตก ซึ่งเน้นความเป็นปัจเจกชนมากกว่าความเป็นชุมชน (INGLEBY, 1998)

ภาคผนวก 1

ระบบการแลกเปลี่ยนท้องถิ่น
การเปรียบเทียบระหว่างโลกอุตสาหกรรมกับโลกที่กำลังพัฒนา

ความแตกต่างเกี่ยวกับ บางเรื่อง	โลกอุตสาหกรรม (N)	โลกที่กำลังพัฒนา(S)
@ รูปแบบของสังคม	สังคมอุตสาหกรรมที่มั่งคั่ง ค่อนข้างมั่นคง เป็น ประชาธิปไตย	สังคมที่กำลังพัฒนา ไม่มั่นคง มีความแตกต่างกันหลายด้าน และอำนาจนิยม
@ ความยากจน	ปัญหาของคนส่วนน้อย	ปัญหาของคนส่วนใหญ่
@ ค่านิยมทางสังคม	วัตถุนิยม เน้นการสะสมวัตถุ	เน้นเรื่องชีวิต จิตวิญญาณ
@ กลไกสังคม	ปัจเจกชนนิยม และการแข่งขัน	ชุมชนนิยมและความสามัคคี ทางสังคม
@ ปัจจัยที่กระตุ้นให้ผู้คนเข้าร่วมโครงการ	อุดมการณ์ - วิถีชีวิตทางเลือก - ความเป็นชุมชน - สายใยทางสังคม	ความต้องการพื้นฐานที่จะแก้ไข ปัญหาความยากจนและ ความขาดแคลนในชุมชน
@ จุดมุ่งหมายของระบบการแลกเปลี่ยน	- เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่น - เพื่อสร้างความสามัคคีของ ชุมชน - เพื่อฟื้นฟูชุมชน	เพื่อฟื้นฟูการดำรงชีพอย่าง ยั่งยืน
@ ความสำเร็จของการทดลองโครงการ	- ผลกระทบมีขีดจำกัดทั้งทาง ด้านเศรษฐกิจและสังคม และ ธุรกิจชุมชน - แต่มีศักยภาพพอสมควรใน การนำระบบมาใช้เป็นเครื่อง มือเพื่อฟื้นฟูชุมชนให้เกิดความ ยั่งยืน	- ล้มเหลวมากกว่าสำเร็จ เพราะ สมาชิกขาดความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับระบบการจัดการ เงินตราชุมชน

ภาคผนวก 2

สัญญาประชาคมในระบบ Economy of Solidarity

ในเขตชุมชนต่าง ๆ ของประเทศอาร์เจนตินา ในการสร้างระบบเครือข่ายการแลกเปลี่ยนท้องถิ่น กลุ่มผู้ก่อตั้งให้ความสำคัญสูงมากต่อเรื่องการร่างข้อตกลงร่วมกัน ซึ่งถือว่าเป็นกติกาที่สมาชิกทุกคนของชมรมจะต้องยอมรับและปฏิบัติตาม ข้อตกลงนั้นมี 13 ข้อ

1. การดำรงชีวิตของเราไม่จำเป็นต้องถูกกำหนดโดยเงิน การสนองความต้องการพื้นฐานของเรา ก็ไม่จำเป็นต้องใช้เงิน
2. จุดมุ่งหมายของเราไม่ได้อยู่ที่การส่งเสริมการผลิตหรือบริการ สิ่งที่สำคัญกว่าคือ การช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อให้มีชีวิตที่ดีกว่า โดยการทำงาน ความสามัคคี และการค้าที่เป็นธรรม
3. เราเชื่อว่า เป็นไปได้ในการให้ความสำคัญแก่เรื่องการตอบสนองซึ่งกันและกัน มากกว่าเรื่องการแข่งขัน การแสวงหากำไร และการเก็งกำไร
4. เราเข้าใจว่า การกระทำของเรา ผลผลิตและบริการ จะต้องยึดติดกับมาตรฐานทางจริยธรรมและนิเวศวิทยา มากกว่าที่จะยึดติดกับเจตจำนงของตลาด ลิขสิทธิ์ โภคนิยม และการคิดถึงกำไรระยะสั้น
5. เงื่อนไขสำคัญของการเป็นสมาชิกของเครือข่ายการแลกเปลี่ยน คือ :
 - เข้าร่วมในการชุมนุมการค้าทุกสัปดาห์
 - เข้ารับการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับระบบการแลกเปลี่ยนท้องถิ่น
 - ต้องเป็นบุคคลที่เรียกว่า prosumers (คือ เป็นทั้งผู้ผลิต และผู้บริโภค ภายในเครือข่ายของตน) ไม่ว่าจะเป็นทางด้านผลผลิต การบริการ และความรู้
 - พร้อมที่จะรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องปรับปรุงคุณภาพ และการควบคุมราคาของเครือข่าย
6. ในฐานะที่เครือข่ายเป็นชมรมของบุคคลต่าง ๆ ทุกคนจะต้องรับผิดชอบในการกระทำของตน รวมทั้งสินค้า/บริการที่เสนอในเครือข่ายด้วย
7. เราเชื่อว่า การเป็นสมาชิกของเครือข่าย ไม่ได้แปลว่า เราต้องขึ้นต่อเครือข่าย ทุกคนมีความเป็นอิสระและเท่าเทียมกัน
8. เครือข่ายของเรา ไม่มีการจัดองค์กรอย่างเคร่งครัด “แบบจำลองเครือข่าย” แปลว่า บทบาทหน้าที่ต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา
9. เราเชื่อว่า ในการจัดการปัญหาภายใน เป็นไปได้ที่จะเชื่อมโยงหลักการ “ความเป็นอิสระของกลุ่ม” กับ หลักการต่าง ๆ ของเครือข่าย

10. เราขอแนะนำ ไม่ให้สมาชิกของเครือข่ายสนับสนุนพฤติกรรมที่ขัดกับอุดมการณ์ของเครือข่าย
11. เราเชื่อว่า พฤติกรรมของเราต้องเป็นแบบอย่างที่ดีที่สุดในและภายนอกเครือข่าย
12. เราเชื่อมั่นในแนวคิดเกี่ยวกับความเจริญ ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของการร่วมมือกันและกันอย่างยั่งยืนระหว่างผู้คนของสังคมต่าง ๆ
13. ในเครือข่าย ทุกสิ่งทุกอย่างไม่มีการสูญเสีย ทุกสิ่งทุกอย่างต้องมีวิไลเคลิบ ทุกสิ่งทุกอย่างต้องมีการตอบแทน

ที่มา : DEMEULENAERE, 2000

GRECO, 2002

เอกสารอ้างอิง

- F. BOWRING, LETS : An Eco- Socialist Initiative ? (New Left Review 1998 ; 232 : 91 – 111)
- C. CALDWELL, Why do People Join Local Exchange Trading System ? (IJCCR, 2000 : Vol. 4)
- S. DEMEULENAERE, Reinventing the Market : Alternative Currencies and Community Development in Argentina, (IJCCR, 2000 vol. 4)
- E. GRAN, Green Domination in Norwegian Letsystems : Catalyst for Growth or Constraint on Development ? (IJCCR, 1998 : vol. 2)
- T. GRECO, Money : Understanding and Creating Alternatives to Legal Tender, (Chelsea Green Publishing, 2002)
- J. INGLEBY, Local Economic Trading System : Potentials for New Communities of Meaning, (IJCCR 1998 : vol. 2)
- L. LOPEZLLERA, S. DEMEULENAERE, Towards an Economy in the Hands of the People : The Tianguis Tlaloc Local Currency System in Mexico, (IJCCR, 2000 : Vol. 4)
- P. W. LIESCH, D. BIRCH. Community –based LETSystems in Australia : Localised Barter In a Sophisticated Western Economy, (IJCCR, 2000 : vol. 4)
- J. POWELL. Community Currencies : Alternative Development at the Conjunction of Feminism and Associationalism, (IJCCR, 2002 : vol. 6)
- G. SEYFANG, Tackling Social Exclusion with Community Currencies : Learning from LETS to Time Banks (IJCCR, 2002 : vol.6)
- C. C. WILLIAMS, Local Exchange and Trading Systems (LETS) in Australia : a New tool for Community Development ? (IJCCR, 1997 : vol. 1)

รายงานความก้าวหน้า
โครงการวิจัยและพัฒนาาระบบการแลกเปลี่ยนชุมชน
เพื่อการพึ่งตนเอง
โดย ศ.ดร.อภิชาติ พันธิเสน และคณะ
1 กันยายน 2546

1 กันยายน 2546

วัตถุประสงค์ (ต่อ)

- เพื่อศึกษาและพัฒนาารูปแบบการแลกเปลี่ยนของชุมชนที่เหมาะสมกับสังคมไทยและส่งเสริมให้เกิดการพึ่งพาตนเอง
- เพื่อตอบคำถามว่า ภายใต้เงื่อนไขใด ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนจะเกิดขึ้นได้ และเกิดขึ้นในรูปแบบใด เพราะเหตุใด อะไรคืออุปสรรคของการเกิดระบบแลกเปลี่ยนชุมชน

การวิจัยภาคสนาม

วัตถุประสงค์ (ต่อ)

๐ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของระบบแลกเปลี่ยนชุมชนกับผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจใหญ่

ประเด็นนำเสนอ

- วัดกุประสงค์
- ขั้นตอนการศึกษา
- ผลการดำเนินการ
- การสัมมนาเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 3 ที่จังหวัดตราด ระหว่างวันที่ 6-7 กันยายน 2546
- แผนงานในระยะที่ 2 ถ้าวัดต่อไป

-
- ## ขั้นตอนการศึกษากาตสนาม (ม.ค.-ก.ย.46)
1. สำรวจ จำแนกกลุ่มธุรกิจชุมชนเพื่อคัดเลือกกลุ่ม
 2. ประยุกต์ใช้ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนในประเทศไทย
โคออดิเนชันของกุตชุมชนและประสานการร่นจากต่างประเทศ
 3. สร้างพลังบ่งชี้และการเก็บข้อมูลการพัฒนาและผลของระบบ
แลกเปลี่ยนชุมชน
 4. วิเคราะห์ผล

- สำรวจ จำแนกกลุ่มธุรกิจชุมชนเพื่อคัดเลือกกลุ่ม
- ประยุกต์ใช้ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนในประเทศไทย
โดยยึดกรณีของกุดชุมและประสบการณ์จากต่างประเทศ
- สร้างตัวชี้วัดและการเก็บข้อมูลการพัฒนาและผลของระบบ
แลกเปลี่ยนชุมชน
- วิเคราะห์ผล

ขั้นตอนที่ 1 : การสำรวจ จำแนกกลุ่มธุรกิจชุมชนเพื่อคัดเลือกกลุ่ม

จำนวน 25 กลุ่ม โดยคัดเลือกจาก

- กลุ่มธุรกิจชุมชน 300 กลุ่มทั่วประเทศที่มียอดขายจำหน่าย ปี 2544 สูงกว่า 250,000 บาท
- กลุ่มที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (best practices) ในการบริหารธุรกิจชุมชน
- กลุ่มหรือผู้นำกลุ่มมีความสนใจในระบบแลกเปลี่ยนชุมชน

กิจกรรมในพื้นที่

○ นักวิจัย

- ทำความเข้าใจสภาพของชุมชน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและให้คำปรึกษาแก่กลุ่มธุรกิจชุมชน
- สร้างความเข้าใจเรื่องระบบแลกเปลี่ยนโดยการใช้เกม
- นำผลและบทเรียนที่ได้ไปภาคสนามไปวิเคราะห์และนำเสนอในการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและปรับแนวทางในการปฏิบัติต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 : การประยุกต์ใช้ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนในประเทศไทย

กิจกรรมประกอบด้วย 2 ลักษณะ คือ

- กิจกรรมในพื้นที่
- การประชุมเชิงปฏิบัติการ 3 ครั้ง

การประชุมเชิงปฏิบัติการ

- ครั้งที่ 1 (ม.ค. 46 ที่ อ.หาดขาม) เพื่อทำความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับความหมายและความสำคัญของระบบแลกเปลี่ยนชุมชน
- ครั้งที่ 2 (3-4 พ.ค. 46 ที่ จ.สระบุรี) เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้นำกลุ่มธุรกิจชุมชนเป้าหมาย เกี่ยวกับความเป็นไปได้ ปัญหา อุปสรรค และรูปแบบของระบบแลกเปลี่ยนที่คิดว่าเหมาะสมกับชุมชนของตน
- ครั้งที่ 3 (6-7 ก.ย. 46 ที่ จ.ตราด) เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์สรุปและสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากการจัดระบบแลกเปลี่ยนชุมชน

กิจกรรมในพื้นที่

ประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้

- ผู้นำกลุ่มหรือผู้นำชุมชน
- ทำข้อตกลงประสบการณ์ที่ได้จากการประชุมให้แก่สมาชิก
- จัดประชุมเพื่อให้สมาชิกร่วมตัดสินใจในการเข้าร่วมโครงการ
- เก็บ-วิเคราะห์ข้อมูล ราชรับ-จ่าย ครึ่งเรือนของสมาชิก
- สมาชิกร่วมออกแบบระบบแลกเปลี่ยนที่เหมาะสมกับชุมชน

ขั้นตอนที่ 3 : การสร้างตัวบ่งชี้และการเก็บข้อมูลการพัฒนาและผลของระบบแลกเปลี่ยนชุมชนที่มีต่อชุมชน

- ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการนำระบบแลกเปลี่ยนมาใช้ในชุมชน
- วิธีการสร้างตัวบ่งชี้ คือ การให้ชุมชนตั้งโจทย์และวัตถุประสงค์ของตนให้ชัดเจนและร่วมกันพัฒนาตัวบ่งชี้ที่สะท้อนถึงการบรรลุวัตถุประสงค์

ตัวบ่งชี้

1. จำนวนสมาชิกที่เพิ่มขึ้นหรือลดลง สะท้อนความสนใจและการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน
2. การเพิ่มความหลากหลายของชนิดสินค้าท้องถิ่นที่นำมาแลกเปลี่ยน สะท้อนการเปลี่ยนแปลงศักยภาพในการผลิตหรือการใช้สิ่งที่มีในท้องถิ่น
3. การเพิ่มขึ้นของปริมาณการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการในชุมชนต่อเดือน สะท้อนการพึ่งพาการผลิตในชุมชนเองมากขึ้น

ขั้นตอนที่ 4 : การวิเคราะห์ผล

ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

การวิเคราะห์การเกิดระบบ รูปแบบและเงื่อนไขของการพัฒนาระบบแลกเปลี่ยนชุมชน

- ใช้ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์สถาบันเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์เน้นการเพิ่มขึ้นของทุนทางสังคม และความสามารถในการพึ่งตนเองได้เพิ่มขึ้นของชุมชน

ตัวบ่งชี้

4. มีการผลิตสินค้าตรงกับความต้องการมากขึ้น สะท้อนการพัฒนาศักยภาพในการพึ่งตนเองมากขึ้น
5. สมาชิกมีความสามารถในการออมเงินบาทเพิ่มมากขึ้น สะท้อนการมีฐานะทางเศรษฐกิจของสมาชิกเพิ่มขึ้น
6. มีความไว้วางใจกัน เอื้ออาทรกัน พึ่งพาอาศัยกันมากขึ้น สะท้อนการเพิ่มขึ้นของทุนทางสังคม

ขั้นตอนที่ 4 : การวิเคราะห์ผล (ต่อ)

การวิเคราะห์ผลของระบบแลกเปลี่ยนชุมชนที่มีต่อชุมชน

- หลักการเศรษฐกิจพอเพียงมีการประยุกต์ใช้เพิ่มขึ้นหรือไม่
- หลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยไม่กินทุนและเพิ่มทุน 4 ประการ คือ ทุนมนุษย์ ทุนทางสังคม ทุนทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และทุนทางกายภาพ

ตัวบ่งชี้

7. มีการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในชุมชนมากขึ้น สะท้อนการพัฒนาชุมชนบนพื้นฐานความรู้
8. สมาชิกปฏิบัติตามกฎกติกาหรือสัญญาประชาคมมากขึ้น สะท้อนความเข้มแข็งของชุมชน
9. ลดช่องว่างทางเศรษฐกิจและสังคมภายในชุมชนและระหว่างชุมชนได้มากขึ้น สะท้อนความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ และสังคม การมีอำนาจต่อรองทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น

ผลการดำเนินการ (ม.ค.- ส.ค. 46)

- จำนวนกลุ่ม
- ลักษณะของการเกิดระบบแลกเปลี่ยนชุมชน
- รูปแบบของระบบแลกเปลี่ยนชุมชนที่เกิดขึ้น
- ปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาระบบแลกเปลี่ยนชุมชน
- ผลของระบบแลกเปลี่ยนชุมชน

จำนวนกลุ่ม

○ จำนวนกลุ่มที่นักวิจัยลงพื้นที่และเข้าร่วมการสัมมนา 45 กลุ่ม

- กลุ่มที่เกิดระบบแลกเปลี่ยนชุมชนแล้ว 15 กลุ่ม
- กลุ่มที่อยู่ในระหว่างการพัฒนาแนวทาง 10 กลุ่ม
- กลุ่มเป้าหมายในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 9 กลุ่ม
- กลุ่มที่ถอนตัวจากโครงการ 11 กลุ่ม

กลุ่มที่เกิดระบบแลกเปลี่ยนชุมชนแล้ว 15 กลุ่ม

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ต่อ)

- ศูนย์การเรียนรู้พลังชุมชน ด.ทิวทอง จ.ชัยภูมิ
- กลุ่มบ้านโหล่น จ.ชัยภูมิ
- กลุ่มเขาเวียงชัย จ.ชัยภูมิ
- กลุ่มบ้านวังทอง จ.ชัยภูมิ

กลุ่มที่เกิดระบบแลกเปลี่ยนชุมชนแล้ว 15 กลุ่ม

ได้แก่ กทม. - กลุ่มแม่บ้านมิตรภาพพัฒนา

ภาคกลาง- กลุ่มทอผ้าบ้านวังทอง จ.สุพรรณบุรี

- กลุ่มจอมทรัพย์เพื่อการผลิตผ้าฝ้ายงาม
จ.สระบุรี

ภาคเหนือ- กลุ่มบ้านเขาชัย จ.พิษณุโลก

ภาคใต้- กลุ่มผู้ผลิตทรงก้นและหัวทรงนก จ.สงขลา

- เครือข่ายสตรีทอผ้าชุมชน จ.นครศรีธรรมราช

กลุ่มที่อยู่ในระหว่างการพัฒนาแนวทาง 10 กลุ่ม

กทม. - ชุมชนรวมมิตรสัมพันธ์

ภาคกลาง- กลุ่มร้านค้าชุมชนบ้านท่าเสา จ.กาญจนบุรี

- กลุ่มบ้านหนองอ้อ จ.ราชบุรี

ภาคเหนือ- ศูนย์ส่งเสริมอาชีพธุรกิจชุมชน ด.เมืองนะ
จ.เชียงใหม่

- กลุ่มสตรีเพื่อธุรกิจชุมชนและพัฒนาอาชีพบ้าน
ทุ่งหลุก จ.เชียงใหม่

กลุ่มที่เกิดระบบแลกเปลี่ยนชุมชนแล้ว 15 กลุ่ม

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

- กลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ จ. บุคคาหาร
- กลุ่มเกษตรอินทรีย์ จำกัด จ.นครราชสีมา
- กลุ่มพัฒนาชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง บ้านสันติสุข
จ. อีสรร
- กลุ่มพัฒนาชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง บ้านโคกกลาง
จ. อีสรร
- กลุ่มเกษตรกรอื้อฮอดหนองขอ บ้านกุดหิน จ. อีสรร

กลุ่มที่อยู่ในระหว่างการพัฒนาแนวทาง 10 กลุ่ม

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

- กลุ่มบ้านนาคาบหัก จ.ชัยภูมิ
- กลุ่มจิตต์น้อย จ.บุรีรัมย์
- กลุ่มองค์กรชุมชนอีสานการเกษตร จ.บุรีรัมย์

ภาคใต้

- ชุมชนศิริวง จ.นครศรีธรรมราช
- กลุ่มร้านค้าชุมชนบ้านตะโล๊ะ จ.สงขลา

กลุ่มเป้าหมายที่มีศักยภาพ 9 กลุ่ม

- ได้แก่ - เครื่องขายปาดะวันออก (ผู้ใหญ่วิบูลย์) 3 กลุ่ม
- เครื่องขายสังจะออมทรัพย์วัดโพธิ์ทอง (พระอาจารย์มนัส + คุณสงกรานต์) 4 กลุ่ม
- เครื่องขายสังจะออมทรัพย์วัดไผ่ล้อม (พระอาจารย์สุบิน + คุณอาคม) 2 กลุ่ม

กลุ่มที่ถอนตัวจากโครงการ 11 กลุ่ม

- ณ.ม. - เครื่องขายเศรษฐกิจชุมชนไชยบุรีพา
- ภาคเหนือ - กลุ่มพัฒนาอาชีพสตรีอาสา จ.นครสวรรค์
- กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรทุ่งบ้านเหนือ จ.ลำปาง
- ภาคใต้ - ชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยชุมชน เกาะยาว จ.พังงา
- กลุ่มสตรีอาสาพัฒนาหัวใจ จ.กระบี่

กลุ่มเป้าหมายที่มีคุณภาพ 9 กลุ่ม

- เครื่องขายปาดะวันออก
 - กลุ่มส่วย อ.แก่งหางแมว จ.จันทบุรี
 - กลุ่มคลองพลอย อ.แก่งหางแมว จ.จันทบุรี
 - บ้านฝั่งคลอง อ.ท่าตะเกียบ จ.ฉะเชิงเทรา
- เครื่องขายสังจะออมทรัพย์วัดไผ่ล้อม
 - บ้านเนินทราย อ.เมือง จ.ตราด
 - บ้านเปรี๊ตโน อ.เมือง จ.ตราด

กลุ่มที่ถอนตัวจากโครงการ 11 กลุ่ม

- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
 - กลุ่มอินทเป้ง จ. สกลนคร
 - ประชาคมเกษตรพัฒนา (7 จังหวัดภาคอีสาน) จ.มุกดาหาร
 - สหกรณ์ชุมชน จ.นครราชสีมา
 - กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเมืองบัว จ.นครราชสีมา
 - เครื่องขายกองทุนทางปัญญาและแนวคิดทางใหญ่ จ.ขอนแก่น
 - กลุ่มทอผ้าฝ้ายอ้อมสิริธรรมชาดกลุ่มคำชะอีมีสุข จ.มุกดาหาร

กลุ่มเป้าหมายที่มีคุณภาพ 9 กลุ่ม

- เครื่องขายสังจะออมทรัพย์วัดโพธิ์ทอง
 - กลุ่มวัดโพธิ์ทอง อ.เมือง จ.จันทบุรี
 - กลุ่มวัดแสง อ.เมือง จ.จันทบุรี
 - กลุ่มวัดไร่เก๋ อ.เมือง จ.จันทบุรี
 - กลุ่มวัดวังแซ้ม อ.เมือง จ.จันทบุรี

ลักษณะของการเกิดระบบแลกเปลี่ยนชุมชน

1. เกิดขึ้นเองจากสภาพเศรษฐกิจชุมชน
2. เกิดขึ้นจากความต้องการภายในที่มีการสนับสนุนขององค์กรภายนอกหรือโครงการวิจัยเป็นปัจจัยเอื้อ
3. เกิดขึ้นจากกระตุ้นของโครงการวิจัย

1. เกิดขึ้นเองจากสภาพเศรษฐกิจชุมชน

- เช่น กลุ่มผู้ผลิตทรงบกและทิวทรงบก อ.จะนะ จ. สงขลา มีระบบแลกเปลี่ยนในชุมชนก่อนการเข้าร่วมโครงการ
- ชุมชนมีการผลิตสินค้าคล้ายคลึงกัน เกิดการรวมกลุ่มซื้อวัตถุดิบและรวมกลุ่มขายทรงบกให้แก่ภายนอก โดยมีร้านค้าชุมชนเป็นศูนย์กลาง
- เกิดระบบหักบัญชีเมื่อสมาชิกแลกเปลี่ยนกับทรงบก หรือเมื่อสมาชิกนำทรงบกมาส่งมอบ สามารถหักบัญชี หรือแลกเปลี่ยนสินค้าในร้านค้าชุมชนได้

3. เกิดขึ้นจากกระตุ้นของโครงการวิจัย

- เช่น กลุ่มเกษตรกรทุยใหม่ จ. นุ่กตาหาร
- การแลกเปลี่ยนเกิดขึ้น หลังจาก ที่กลุ่มเข้าร่วมโครงการวิจัย
 - กลุ่มคาดว่าระบบแลกเปลี่ยนชุมชนจะเกิดประโยชน์แก่สมาชิก
 - โครงการวิจัยให้คำแนะนำและสนับสนุนให้เกิดระบบ
- โอกาสที่จะเกิดระบบขึ้นอยู่กับติดตามและความใกล้ชิดของทีมวิจัยกับกลุ่ม

1. เกิดขึ้นเองจากสภาพเศรษฐกิจชุมชน(ต่อ)

- กลุ่มอื่น ๆ ที่มีร้านค้าชุมชนแต่ไม่เอื้อให้เกิดการแลกเปลี่ยนในชุมชนเนื่องจาก
 - ร้านค้าเน้นขายสินค้าจากนอกชุมชน
 - ไม่ได้รับซื้อสินค้าจากสมาชิกชุมชนจึงไม่สามารถเชื่อมโยงให้เกิดการแลกเปลี่ยนภายในชุมชนได้
- ไม่มีการปรับเปลี่ยนระบบจากการเข้าร่วมโครงการ เนื่องจากระบบทำงานได้ดี และยังไม่มียังปัจจัยที่จะเป็นแรงผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

3. เกิดขึ้นจากกระตุ้นของโครงการวิจัย (ต่อ)

- การแลกเปลี่ยนที่เกิดขึ้น 13 กลุ่มจากทั้งหมด 15 กลุ่ม เกิดขึ้นจากโครงการวิจัยนี้ ส่วนรายละเอียดของรูปแบบ วิธีการ และการบันทึกผลกลุ่มเป็นผู้กำหนด

2. เกิดขึ้นจากความต้องการภายในที่มีการสนับสนุนขององค์กรภายนอกหรือโครงการวิจัยเป็นปัจจัยเอื้อ

- เช่น กลุ่มพัฒนาชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง บ้านสันติสุข อ.โสร
- เกิดขึ้นจากพื้นฐานของชุมชนที่มีแนวคิดของการช่วยเหลือกัน และต้องการพึ่งตนเอง
- องค์กรภายนอกมีบทบาทในการเสนอรูปแบบ (คือระบบแลกเปลี่ยนชุมชน) ที่คาดว่าจะนำไปสู่การพึ่งตนเองตามวัตถุประสงค์ของชุมชน ช่วยให้เกิดระบบได้โดยช่วยลดต้นทุนการเกิดระบบ

รูปแบบของระบบแลกเปลี่ยนชุมชนที่เกิดขึ้น

1. ระบบแลกเปลี่ยนในชุมชน
2. ระบบแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชน

1. ระบบแลกเปลี่ยนใบชุมชน

- 1.1 ระบบแลกเปลี่ยนสินค้ากับสินค้า
 - 1.2 ระบบที่ใช้สื่อกลางในการแลกเปลี่ยน
 - 1.3 ระบบการหักบัญชี
- บางกลุ่มใช้หลายระบบควบคู่กัน

1.2 ระบบที่ใช้สื่อกลางในการแลกเปลี่ยน (เงินตราชุมชน)

ได้แก่

- กลุ่ม อ. กุดชุม จ.ยโสธร (ระบบ "บุญกุดชุม") ประกอบด้วย
- กลุ่มพัฒนาชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง บ้านสันติสุข จ. ยโสธร
- กลุ่มพัฒนาชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง บ้านโคกกลาง จ. ยโสธร
- กลุ่มเกษตรกรช้อนยุคนองของ บ้านกุดหิน ยโสธร
- กลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่ จ.บุณฑริก (ระบบ "ทุน")
- กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ จำกัด อ. โพนสูง จ.นครราชสีมา (ระบบ "ใจ")

1.1 ระบบแลกเปลี่ยนสินค้ากับสินค้า 9 กลุ่ม

- ได้แก่
- กลุ่มแม่บ้านมิตรภาพพัฒนา กทม.
 - กลุ่มทอผ้าบ้านวังทอง จ.สุพรรณบุรี
 - กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ต.ม่วงงาม จ.สระบุรี
 - กลุ่มบ้านวังทอง จ.ชัยภูมิ

ระบบ "บุญกุดชุม"

- บ้านสันติสุขมีสมาชิก 23 ครอบครัว
- มีคณะกรรมการบุญกุดชุมดูแล
- คณะทำงานบุญกุดชุมเป็นผู้ออกบุญ ให้ 100 บุญต่อครัวเรือน
- สามารถใช้บุญคู่กับเงินบาทได้
- มีการสำรวจการใช้บุญเป็นระยะ และต้องส่งบุญคืนภายในวันที่ 1 กันยายน 2546
- มีการจัดตลาดนัดชุมชนเป็นกิจกรรมเสริม

1.1 ระบบแลกเปลี่ยนสินค้ากับสินค้า 9 กลุ่ม

- ศูนย์การเรียนรู้พลังชุมชน ต.หัวบง จ.ชัยภูมิ
- กลุ่มบ้านโหล่น จ.ชัยภูมิ
- กลุ่มชาวชนคันน้ำชี จ.ชัยภูมิ
- กลุ่มผู้ผลิตทรงกและหัวทรงก จ.สงขลา
- กลุ่มบ้านเขาบ่อ จ.พิจิตร

ระบบ "ทุน"

- มีสมาชิก 18 คน
- มีคณะกรรมการกลางดูแล มีเยาวชน 3 คน เป็นฝ่ายประสานงาน และบันทึกข้อมูล
- คณะกรรมการเป็นผู้ออก "ทุน" ให้ 10 ทุนต่อคน
- สามารถใช้ "ทุน" ร่วมกับเงินบาทได้
- มีการจัดตลาดนัดชุมชนและแผงขายสินค้าของกลุ่มสมาชิก

ระบบ “ใจ”

- จำนวนสมาชิก 10 คน
- มีคณะกรรมการกลางดูแล
- สมาชิกนำข้าวมอบให้กลุ่มเพื่อแลก “ใจ” ที่เป็นบัตรติดแปลงจากบัตรโทรศัพท์ที่ใช้แล้ว
- สมาชิกสามารถใช้ “ใจ” ร่วมกับเงินบาทได้ โดยชำระเงินบาทสำหรับส่วนของต้นทุนสินค้า “ใจ” เป็นส่วนของกำไรหรือแรงงาน

เปรียบเทียบระบบแลกเปลี่ยนในชุมชน 3 ระบบ

- ระบบการหักบัญชี ยังเกิดขึ้นเป็นจำนวนน้อย เนื่องจาก
 - ชาวบ้านทั่วไปไม่คุ้นเคยกับระบบลงบัญชี จึงเหมาะกับกลุ่มที่มีความคุ้นเคยกับระบบบัญชี เช่น ร้านค้าชุมชน
 - เป็นระบบซื้อขายเชื่อจนกว่าจะมีการหักบัญชี จำเป็นต้องมีความเชื่ออาทรไว้วางใจกันสูง หรือมีข้อมูลว่า จะมีโอกาสได้รับการชำระหนี้คืน อาจต้องมีการติดตามหนี้สิน

1.3 ระบบการหักบัญชี

- ได้แก่ - กลุ่มแม่บ้านมิตรภาพพัฒนา กทม.
- กลุ่มผู้ผลิตกรงนกและทิวกรงนก จ.สงขลา

เปรียบเทียบระบบแลกเปลี่ยนในชุมชน 3 ระบบ

- ระบบที่ใช้สื่อกลางในการแลกเปลี่ยน อยู่กึ่งกลางระหว่าง 2 ระบบที่กล่าวแล้ว
 - ใช้ง่ายกว่าระบบหักบัญชี เพราะสมาชิกแต่ละคนไม่ต้องจัดการบัญชี และได้รับบัตรชุมชนเป็นการชำระหนี้
 - มีความสะดวกในการแลกเปลี่ยนมากกว่าระบบแลกเปลี่ยนสินค้ากับสินค้า เพราะไม่ต้องรอให้ความต้องการสินค้าตรงกับในขณะนั้น บัตรชุมชนพกพาได้
 - มีต้นทุนในการจัดการของหน่วยงานกลาง เช่น ในการกำหนดปริมาณบัตรชุมชน

เปรียบเทียบระบบแลกเปลี่ยนในชุมชน 3 ระบบ

- ระบบแลกเปลี่ยนสินค้ากับสินค้า เกิดขึ้นได้ง่ายที่สุด เนื่องจากต้นทุนการบริหารจัดการต่ำที่สุด
 - ระบบไม่ซับซ้อน
 - เป็นพื้นฐานของวัฒนธรรมแลกเปลี่ยนเดิมของชุมชน
 - ส่วนใหญ่ไม่มีการติดหนี้สิน ยกเว้นบางกรณีอาจมีการนำสินค้าไปก่อนแล้วค่อยชำระเงินค่าอันมาแลกเปลี่ยนในภายหลัง

2. ระบบแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชน

ได้แก่ - ศูนย์เรียนรู้พัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

จ.นครศรีธรรมราช

แลกเปลี่ยนอาหารทะเลแปรรูปและมะพร้าวจากภาคใต้กับข้าวสารจากภาคอีสาน ภาคกลาง ขณะนี้ทางศูนย์ได้ตั้งเป็นกลุ่มที่เชื่อมโยงกับภาคต่างๆ ใช้นิยามว่า เพื่อน (ภาคกลาง) เสี่ยว (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) เกล็ด (ภาคใต้)

2. ระบบแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชน

กลุ่มนี้มีการระดมทุนไว้ตรงกลาง แล้วนำไปช่วยร่วมตั้งแต่การผลิต การขนส่ง และการกระจายสินค้า ซึ่งมีได้ร่วมเฉพาะทุน แต่ไปร่วมทำงานด้วยทุกขั้นตอน

ปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาระบบแลกเปลี่ยนชุมชน

- ชาวบ้านบางคนเห็นว่าระบบแลกเปลี่ยนชุมชนเป็นเรื่องยุ่งยากและยังไม่เห็นประโยชน์
- ในระยะเริ่มต้น กลุ่มจะยังไม่รู้ความต้องการของสมาชิกในชุมชน ทำให้มีการแลกเปลี่ยนเกิดขึ้นน้อย

2. ระบบแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชน

การกระจายสินค้าจะดำเนินในรูปแบบการกระจายสินค้าลอยฟ้า โดยรวบรวมความต้องการล่วงหน้าก่อนทำการผลิตเมื่อผลิตแล้วจะกระจายไปสู่ผู้บริโภคโดยตรง

ผลของระบบแลกเปลี่ยนชุมชน

- สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกในชุมชน
- ก่อให้เกิดการผลิตที่หลากหลายในชุมชน
- สร้างบุคลากรของกลุ่มที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการ
- ชุมชนได้เรียนรู้ความต้องการและความสามารถในการผลิตของสมาชิกในชุมชน

ปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาระบบแลกเปลี่ยนชุมชน

- กลุ่มที่อยู่ใกล้เมืองและมีระบบเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงกับภายนอกมากจะไม่เห็นประโยชน์ของระบบแลกเปลี่ยนชุมชน
- กลุ่มที่มีกิจกรรมมาก ขาดผู้นำหรือผู้ประสานงานที่จะมีเวลาดำเนินกิจกรรมใหม่ๆ เช่นระบบแลกเปลี่ยนชุมชน

ผลของระบบแลกเปลี่ยนชุมชน (ต่อ)

- มีประโยชน์ที่คาดว่าจะเกิดแต่ยังไม่เห็นผลชัดเจนในขณะนี้ เนื่องจากระยะเวลาของการดำเนินโครงการจำกัด
 - มีแนวโน้มที่จะลดความขัดแย้งในชุมชนและมีการร่วมมือกันมากขึ้น
 - ช่วยลดปัญหานี้สินของสมาชิก เนื่องจากสามารถถอนเงินบาทได้เพิ่มมากขึ้น
- จนถึงปัจจุบัน ผลต่อระบบเศรษฐกิจมหภาคไม่เกิดขึ้น เนื่องจากกลุ่มมีขนาดเล็ก และใช้ระบบเฉพาะในกลุ่มสมาชิก

การสัมมนาเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 3

1. การปรับทิศทางในการทำงาน
2. วัตถุประสงค์
3. ยุทธศาสตร์ในการดำเนินการ
4. แผนงานที่จะเชื่อมต่อกับงานในระยะที่ 2

การปรับทิศทางในการทำงาน (ต่อ)

2. ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนของไทยมีลักษณะเด่น 2 ประการคือ
 - 2.1 สร้างความพึงพากันในสังคม ลดความขัดแย้ง เป็นการเพิ่มบทบาทสังคมช่วยเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชน
 - 2.2 ลดการใช้เงินบาทภายในชุมชนเพื่อช่วยให้สามารถออมและใช้เงินบาทในกรณีจำเป็นภายนอกชุมชนได้ เป็นการเก็บทรัพยากรไว้ในชุมชนให้มากที่สุด

1. การปรับทิศทางในการทำงาน

จากบทเรียนของกลุ่มกรรณภและหัวกรรณภ จังหวัดสงขลา และการก่อตัวของเครือข่ายเศรษฐกิจชุมชน นครศรีธรรมราช ทำให้ได้บทเรียนได้ดังต่อไปนี้

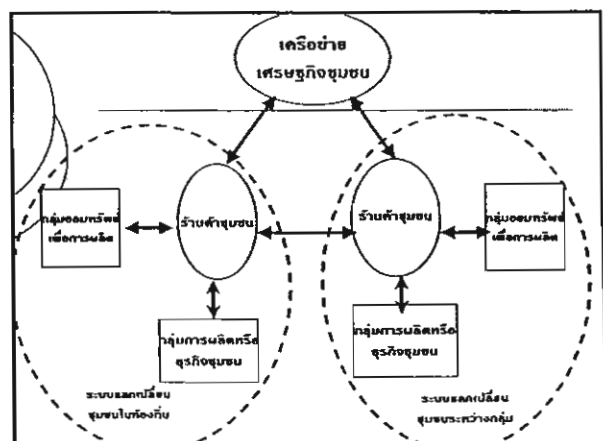
การปรับทิศทางในการทำงาน (ต่อ)

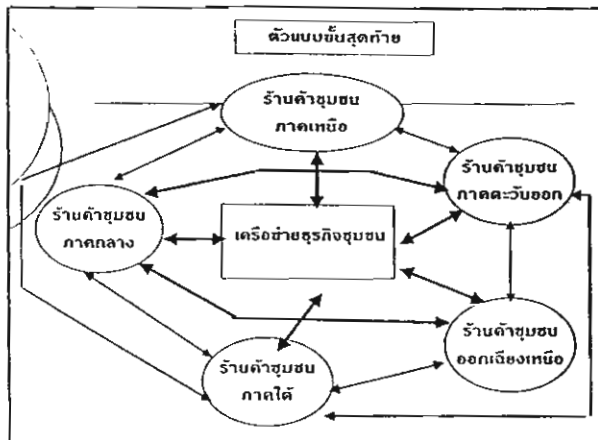
3. มีทางเป็นไปได้ที่จะสร้างเป็นเครือข่ายทั่วทั้งประเทศ ซึ่งจะนำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงที่ไม่เน้นการพึ่งพาลาตามีความเป็นไปได้จริงมากขึ้นโดยมีตัวแบบดังนี้

การปรับทิศทางในการทำงาน (ต่อ)

ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนของไทยจะใช้อิงรูปแบบจากต่างประเทศได้ในระดับหนึ่งแต่ไม่ได้มากนัก แต่สามารถอิงความคิดได้ นั่นคือ

- 1.1 การสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจให้แก่กลุ่มผู้มีพลังน้อยทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม
- 1.2 เป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาบนพื้นฐานความรู้ (Knowledge-based Development) ซึ่งเป็นการเพิ่มพลังให้แก่ผู้มีพลังน้อย ซึ่งเป็นปัญหาหลักที่ต้องแก้ไขในการพัฒนา

ร้านค้าชุมชน

เนื่องจากในรูปแบบนี้ร้านค้าชุมชน เป็นข้อต่อเชื่อมที่สำคัญที่สุดจำเป็นจะต้องอธิบายรูปแบบร้านค้าชุมชนที่พึงปรารถนา

การปรับทิศทางการทำงาน (ต่อ)

4. ตัวแบบดังกล่าวร้านค้าชุมชนและเครือข่ายธุรกิจชุมชนจะเป็นผู้มีบทบาทที่สำคัญ

5. ดังนั้นในการดำเนินงานต่อไป เป้าหมายจึงต้องเริ่มจากพื้นที่ที่มีความพร้อมมากที่สุดก่อน คือ

ร้านค้าชุมชน

ปกติร้านค้าชุมชน จะมีปัญหาเรื่องการบริหารจัดการเนื่องจาก

1. มีสินค้ามากเกินไป
2. มีผู้ดูแลจำนวนน้อยเกินไป โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่การเงิน บัญชี และการควบคุมสต็อกสินค้า
3. มีระบบบัญชีที่ไม่รัดกุม

การปรับทิศทางการทำงาน (ต่อ)

1. มีกลุ่มองค์กรพี่เลี้ยงเพื่อการผลิต
2. มีร้านค้าชุมชน
3. มีกลุ่มการผลิตที่จำหน่ายสินค้าผ่านร้านค้าชุมชน และถ้าจะให้ดีควรมี
4. วิทยุชุมชนด้วย

ร้านค้าชุมชน

แต่ถ้าหากจะทำให้ได้เป็นระบบร้านค้าชุมชน จะมีต้นทุนที่สูงเกินไป ทำให้แข่งขันกับร้านค้าเอกชนในท้องถิ่นไม่ได้

ร้านค้าชุมชน

แต่ถ้าหากจะทำให้ดีเป็นระบบ ร้านค้าชุมชน จะมี
ต้นทุนที่สูงเกินไปทำให้แข่งขันกับร้านค้าเอกชนใน
ท้องถิ่นไม่ได้

ร้านค้าชุมชน

2. มีส่วนเปิดบริการซื้อขายกับสมาชิก โดยส่วนใหญ่
เป็นสินค้าที่ผลิตภายในชุมชนหรือจากชุมชนใกล้เคียง
3. มีการจัดหาวัตถุดิบในการผลิตและอุปกรณ์การผลิต
ให้แก่สมาชิกล่วงหน้าเพื่อช่วยให้สมาชิกที่ไม่มีทุน
สามารถทำการผลิตสินค้าส่งร้านค้าชุมชนได้

ร้านค้าชุมชน

ดังนั้น จำเป็นจะต้องมีการแก้ปัญหาให้ได้ก่อนการ
จัดการในรูปแบบนี้

1. จะต้องมีการออกแบบระบบบัญชีที่ดีง่ายต่อ
การจัดทำ
2. จะต้องมีการเตรียมและจัดการฝึกอบรม
สมาชิกและเจ้าหน้าที่ให้มีความเข้าใจในระบบบัญชี
ดังกล่าวเป็นอย่างดี เพื่อที่จะทำให้ระบบทำงานได้ดี

ร้านค้าชุมชน

ถ้าร้านค้าชุมชนมีลักษณะครบดังกล่าว มีลักษณะดังนี้

1. มีระบบบัญชีและบริหารจัดการที่ดี
2. มีแผนกลยุทธ์ (คือรับคำสั่งซื้อล่วงหน้าและส่งตรง)
3. มีส่วนที่เปิดบริการจำหน่ายแก่สมาชิกจะเป็นสินค้าที่ผลิต
ในชุมชนส่วนใหญ่ โดยมีการแบ่งกลุ่มกับผลิต
4. มีการจัดหาวัตถุดิบ และอุปกรณ์การผลิตให้แก่สมาชิก

ร้านค้าชุมชน

ขณะเดียวกันจำเป็นจะต้องมีการจัดการร้านค้าชุมชน
ให้สามารถแข่งขันกับร้านค้าเอกชน ได้ด้วยรูปแบบ
ดังต่อไปนี้

1. จัดทำเป็นแบบร้านค้าลอยฟ้า คือรับคำสั่งจากสมาชิก
ล่วงหน้าและส่วนสินค้าถึงสมาชิกโดยตรง

ร้านค้าชุมชน

ถ้าหากเป็นการยากเกินไปที่จะมีร้านค้าชุมชนใน
ลักษณะเช่นนี้ อาจจะต้องเริ่มต้นโดยพัฒนาจากการ
แลกเปลี่ยนสินค้าโดยตรง และพัฒนาต่อไปในลักษณะ
ที่จัดให้มีสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน แต่จะต้องมีระบบ
ตอบแทนให้แก่กลุ่มที่ทำหน้าที่บริหารจัดการ

ร้านค้าชุมชน

ส่วนระบบหักบัญชีนั้นควรจะเป็นขั้นตอนของการพัฒนาขั้นสุดท้าย โดยถ้าหากจะให้สะดวกยิ่งขึ้นจะต้องดำเนินการผ่านร้านค้าชุมชน แต่ร้านค้าชุมชนจะต้องมีลักษณะที่พึงปรารถนาที่ได้กล่าวมาแล้ว

ยุทธศาสตร์ในการดำเนินการ

(ของการสัมมนาเชิงปฏิบัติที่จังหวัดตราด)

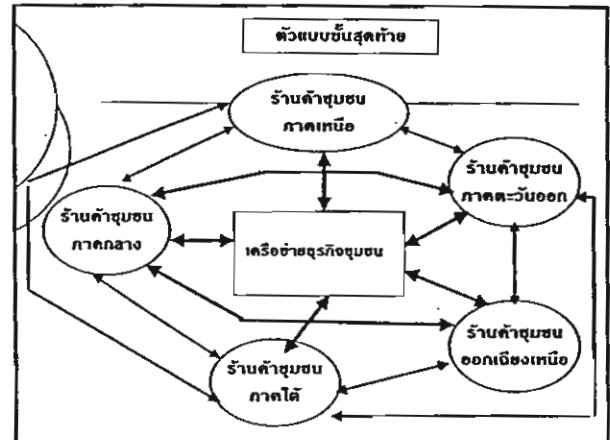
1.3 ผู้ว่าราชการจังหวัดตราดและนายอำเภอเมืองเคอเป็นนายอำเภอและปลัดอำเภอที่สนามชัยเขตมาก่อน มีความสามารถในการทำงานกับองค์กรประชาชนอย่างใกล้ชิด

1.4 จังหวัดตราดโดยการสนับสนุนของท่านผู้ว่าราชการได้มีการทำการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างจังหวัดกับจังหวัดศรีสะเกษ และมีแผนการจะแลกเปลี่ยนสินค้ากับพม่าแล้ว

วัตถุประสงค์

(ของการสัมมนาเชิงปฏิบัติที่จังหวัดตราด)

1. เป็นการแสดงความก้าวหน้าของโครงการ ตลอดจนรูปแบบที่มีการทดลองใช้ที่หลากหลาย
2. เป็นการเตรียมตัวเพื่อสานงานต่อ ถ้ามีโครงการในระยะที่ 2
3. เพื่อปรับทิศทางการทำงานในทุกพื้นที่ให้สอดคล้องกัน
4. เป็นการทำให้พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงมีรูปธรรมที่เป็นจริง สามารถเห็นผลได้ชัดเจนมากขึ้น

ยุทธศาสตร์ในการดำเนินการ

(ของการสัมมนาเชิงปฏิบัติที่จังหวัดตราด)

การจัดสัมมนาที่จังหวัดตราดมีข้อสำคัญ 2 ประการคือ (1)

ด้านพื้นที่และ (2) การปรับทิศทางการทำงาน

1. ด้านพื้นที่

1.1 เป็นการเน้นพื้นที่ภาคตะวันออกที่อยู่ในเครือข่ายของ
ผู้ใหญ่วิบูลย์พระอาจารย์สุบิน และอาจารย์อนันต์

1.2 พื้นที่สำคัญคือ จังหวัดจันทบุรี

ยุทธศาสตร์ในการดำเนินการ (ต่อ)

2. การปรับทิศทางการทำงาน

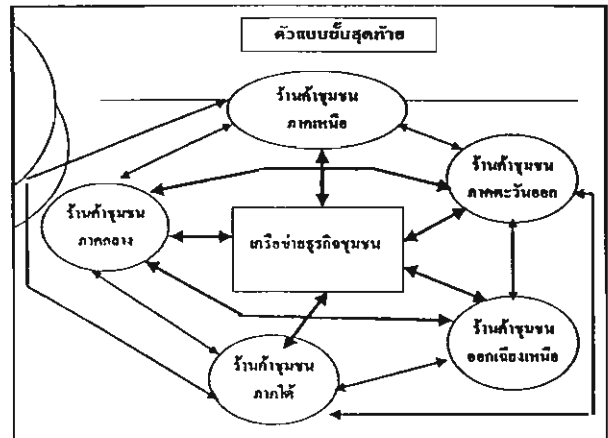
การเน้นร้านค้าชุมชนเป็นเป้าหมายสำคัญทำให้ระบบแลกเปลี่ยนภายในชุมชนและการแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชนมีความเป็นไปได้สูงเพราะ

2.1 เป็นระบบการแลกเปลี่ยนสินค้าต่อสินค้า

2.2 มีการจัดทำระบบบัญชีและหักบัญชีโดยร้านค้าชุมชน

ยุทธศาสตร์ในการดำเนินการ (ต่อ)

- 2.3 มีการรวมการบริหารจัดการเข้าไปอยู่ในด้านทุนการผลิต ถ้าไม่ผ่านร้านค้าชุมชนจะทำให้ยาก ซึ่งเป็นสาเหตุของความล้มเหลวของกลุ่มส่วนใหญ่ในต่างประเทศ
- 2.4 ร้านค้าชุมชนจะเป็นตัวเชื่อมที่สำคัญของระบบแลกเปลี่ยนชุมชนทั่วประเทศ

ยุทธศาสตร์ในการดำเนินการ (ต่อ)

2. การปรับทิศทางการทำงาน

การเน้นร้านค้าชุมชนเป็นเป้าหมายสำคัญทำให้ระบบแลกเปลี่ยนภายในชุมชนและการแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชนมีความเป็นไปได้สูง เพราะ:

- 2.1 เป็นระบบการแลกเปลี่ยนสินค้าต่อสินค้า
- 2.2 มีการจัดทำระบบบัญชีและหักบัญชีโดยร้านค้าชุมชน

แผนงานที่จะเชื่อมต่อกับงานในระยะที่ 2

เนื่องจากในระยะที่สองจะเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ของระบบแลกเปลี่ยนชุมชนกับผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจใหญ่ ดังนั้น เพื่อสามารถศึกษาได้ชัดเจนในระยะที่สองจึงจำเป็นต้องขยายเครือข่ายให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ สามารถศึกษา ผลการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นได้อย่างชัดเจน

ยุทธศาสตร์ในการดำเนินการ (ต่อ)

- 2.3 มีการรวมการบริหารจัดการเข้าไปอยู่ในด้านทุนการผลิต ถ้าไม่ผ่านร้านค้าชุมชนจะทำให้ยาก ซึ่งเป็นสาเหตุของความล้มเหลวของกลุ่มส่วนใหญ่ในต่างประเทศ
- 2.4 ร้านค้าชุมชนจะเป็นตัวเชื่อมที่สำคัญของระบบแลกเปลี่ยนชุมชนทั่วประเทศ

แผนงานที่จะเชื่อมต่อกับงานในระยะที่ 2

เพื่อให้สามารถได้คำตอบดังกล่าว ในช่วงสุดท้ายของระยะที่หนึ่งจึงต้องเตรียมสร้างโครงสร้างพื้นฐานสำหรับการดำเนินงานในระยะที่ 2 ต่อไป โดยจะใช้ยุทธศาสตร์ร้านค้าชุมชนที่พึงปรารถนาเป็นตัวเชื่อมต่อแต่ในกรณีที่ยังไม่พร้อมให้เริ่มจากการแลกเปลี่ยนสินค้า แร่งงานและ/หรือ ชั่วโมงทำงานโดยตรงก่อน แล้วอาจจะแทนที่ด้วยสื่อกลางที่จะต้องมีการจัดการ ตามลำดับ

แผนงานในระยะที่ 2 ถ้ามี

ในการดำเนินการในระยะที่สอง จะเปลี่ยนรูปแบบของการดำเนินงานให้แตกต่างไปจากระยะที่ 1 ดังต่อไปนี้

1. เน้นการส่งเสริมตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จแล้วที่มีความเข้มแข็งมากขึ้น
2. ใช้ตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จเป็นครูของกลุ่มที่จะเกิดขึ้นใหม่

แผนงานในระยะที่ 2 ถ้ามี

5. เน้นการสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มแต่ละกลุ่มเข้ากับเครือข่ายเศรษฐกิจชุมชนตรงกลาง และอาจจะมีการขยายองค์กรเครือข่ายของเศรษฐกิจชุมชนประจำภูมิภาค
6. ทำการวิจัยศึกษาความสัมพันธ์ของระบบแลกเปลี่ยนชุมชนกับผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจใหญ่

แผนงานในระยะที่ 2 ถ้ามี

3. นักวิจัยจะทำหน้าที่ในการส่งเสริมกลุ่มที่มีอยู่แล้ว และกำหนดกลุ่มเป้าหมายใหม่ ซึ่งจะต้องประกอบด้วย
 - 3.1 กลุ่มองค์กรเพื่อการผลิต
 - 3.2 ร้านค้าชุมชน (ที่พร้อมจะปรับเปลี่ยนรูปแบบที่พึงปรารถนา)
 - 3.3 กลุ่มการผลิต หรือ ธุรกิจชุมชนที่จำหน่ายสินค้าผ่านร้านค้าชุมชน
 - 3.4 มีวิสาหกิจชุมชน

จบการนำเสนอโดย

แผนงานในระยะที่ 2 ถ้ามี

4. บทบาทหลักของนักวิจัย คือ เป็นผู้ช่วยสนับสนุน (facilitator) ทั้งในด้านการประสานงานและทรัพยากร (จาก สกว.) ให้กับกลุ่มระดับแบบ (ดำเนินการคล้ายกับกรณีให้ชุมชนทำงานวิจัยของตนเอง ตามวิธีการของ สกว.)

ภาคผนวกที่ 3-2

รายชื่อผู้เข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 3

-

รายชื่อผู้เข้าร่วมสัมมนาเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 3

ลำดับที่	ชื่อ	ที่อยู่	โทรศัพท์	กลุ่ม/หน่วยงาน
1	นายจาก ใจพันธ์	ม.5 ต.ดงปะคำ อ.พรมพิราม จ.พิษณุโลก	09-0778980	กลุ่มบ้านเขาน้อย
2	นายประมวล ม่วงโต	ม.5 ต.ดงปะคำ อ.พรมพิราม จ.พิษณุโลก	09-0778980	กลุ่มบ้านเขาน้อย
3	นางคำม่วน คล่องดี	55 ม.9 ต.โพงาม อ.คำชะอี จ.มุกดาหาร	06-9988768	กลุ่มเกษตรกรรมศูนย์รวมน้ำใจเกษตรทฤษฎีใหม่
4	นางบัวเอียง ตรงดี	55 ม.9 ต.โพงาม อ.คำชะอี จ.มุกดาหาร	042-636224	กลุ่มเกษตรกรรมศูนย์รวมน้ำใจเกษตรทฤษฎีใหม่
5	นางปราณี ศรีมันตะ	16 ม.11 บ้านสันติสุข ต.นาไผ่ อ.กุดชุม จ.ยโสธร		ชุมชนบ้านสันติสุข อ.กุดชุม
6	นางแสง พันธุ์เลิศ	16 ม.11 บ้านสันติสุข ต.นาไผ่ อ.กุดชุม จ.ยโสธร		ชุมชนบ้านสันติสุข อ.กุดชุม
7	จ.ส.อ.กิตติกาญจน์ ทักษะนนท์	16 ม.11 บ้านสันติสุข ต.นาไผ่ อ.กุดชุม จ.ยโสธร		ชุมชนบ้านสันติสุข อ.กุดชุม
8	นายอุดม โคสิน	5 ม.11 ต.นาไผ่ อ.กุดชุม จ.ยโสธร	07-0420776	กลุ่มพัฒนาชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง
9	นายวุฒิ โคสิน	5 ม.11 ต.นาไผ่ อ.กุดชุม จ.ยโสธร	07-0420776	กลุ่มพัฒนาชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง
10	นางทองศรี เทตไทย	72 ม.4 ต.กำแมด อ.กุดชุม จ.ยโสธร	01-5790237	กลุ่มเกษตรกรรมอันยุคหนองยอ
11	นางฝน เทตไทย	72 ม.4 ต.กำแมด อ.กุดชุม จ.ยโสธร	01-5790237	กลุ่มเกษตรกรรมอันยุคหนองยอ
12	นายสุวิทย์ อนุคุณ	72 ม.4 ต.กำแมด อ.กุดชุม จ.ยโสธร	01-5790237	กลุ่มเกษตรกรรมอันยุคหนองยอ
13	น.ส.นิธยา ไทยแท้	146 ม.7 บ.หนองหิน ต.ห้วยบง อ.เมือง จ.ชัยภูมิ		ศูนย์การเรียนรู้พลังชุมชน ต.ห้วยบง
14	นางประนอม บำรุงถิ่น	146 ม.7 บ.หนองหิน ต.ห้วยบง อ.เมือง จ.ชัยภูมิ		ศูนย์การเรียนรู้พลังชุมชน ต.ห้วยบง
15	นายอดกรัก สีเรียงหา	146 ม.7 บ.หนองหิน ต.ห้วยบง อ.เมือง จ.ชัยภูมิ		ศูนย์การเรียนรู้พลังชุมชน ต.ห้วยบง
16	นายไพจิตร วาฬย์มนตรี	311/2 ม.22 บ้านโหล่น ต.นางแดด อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ	044-829014	กลุ่มบ้านโหล่น
17	นายอำนาจ ประสบหมู่	311/2 ม.22 บ้านโหล่น ต.นางแดด อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ	044-829014	กลุ่มบ้านโหล่น
18	นายศาสตรา กันยาประสิทธิ์	311/2 ม.22 บ้านโหล่น ต.นางแดด อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ	044-829014	กลุ่มบ้านโหล่น
19	นายประจักษ์ ดินชัยภูมิ	311/2 ม.22 บ้านโหล่น ต.นางแดด อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ	044-829014	กลุ่มบ้านโหล่น
20	นายจักรพงษ์ จันทะนนท์	311/2 ม.22 บ้านโหล่น ต.นางแดด อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ	044-829014	กลุ่มบ้านโหล่น
21	นายถาวร เทพนิรันดร์	311/2 ม.22 บ้านโหล่น ต.นางแดด อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ	044-829014	กลุ่มบ้านโหล่น
22	นายวิมล เทียนทองโฮม	311/2 ม.22 บ้านโหล่น ต.นางแดด อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ	044-829014	กลุ่มบ้านโหล่น

ลำดับที่	ชื่อ	ที่อยู่	โทรศัพท์	กลุ่ม/หน่วยงาน
23	นายวรฤดี	311/2 ม.22 บ้านโหล่น ต.นางแดด อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ	044-829014	กลุ่มบ้านโหล่น
24	นายจักรชัย	311/2 ม.22 บ้านโหล่น ต.นางแดด อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ	044-829014	กลุ่มบ้านโหล่น
25	ด.ช.ธีระพงษ์ ศักดิ์ภูมินท์	297 ม.12 บ้านโหล่น ต.นางแดด อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ	09-0135766	กลุ่มอนุเยาวชนชนรักต้นน้ำดี
26	ด.ญ.เนตรนาภา ภาษา	297 ม.12 บ้านโหล่น ต.นางแดด อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ	09-0135766	กลุ่มอนุเยาวชนชนรักต้นน้ำดี
27	ด.ญ.พัชรภากรณ สุทธิทักษ์	297 ม.12 บ้านโหล่น ต.นางแดด อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ	09-0135766	กลุ่มอนุเยาวชนชนรักต้นน้ำดี
28	ด.ช.สุพิไลกร เรือนทอง	297 ม.12 บ้านโหล่น ต.นางแดด อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ	09-0135766	กลุ่มอนุเยาวชนชนรักต้นน้ำดี
29	ด.ญ.ศุภวรรณ ราคาแพง	297 ม.12 บ้านโหล่น ต.นางแดด อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ	09-0135766	กลุ่มอนุเยาวชนชนรักต้นน้ำดี
30	นางพุดม ขวัญออน	56 บ้านวังตอตั้ง ต.นางแดด อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ	044-823999	กลุ่มบ้านวังตอตั้ง
31	นายสนั่น ไครตศรี	56 บ้านวังตอตั้ง ต.นางแดด อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ	044-823999	กลุ่มบ้านวังตอตั้ง
32	นางนาง จันทร์จุฑ	56 บ้านวังตอตั้ง ต.นางแดด อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ	044-823999	กลุ่มบ้านวังตอตั้ง
33	นายเล บัวสระ	56 บ้านวังตอตั้ง ต.นางแดด อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ	044-823999	กลุ่มบ้านวังตอตั้ง
34	นางคำมูล สุทธิทักษ์	56 บ้านวังตอตั้ง ต.นางแดด อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ	044-823999	กลุ่มบ้านวังตอตั้ง
35	นางบัวเรือง วลัยมนตร์	56 บ้านวังตอตั้ง ต.นางแดด อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ	044-823999	กลุ่มบ้านวังตอตั้ง
36	นายทวี สะเทินรัมย์	158 ม.4 บ.สระคูณ ต.โคกล่าม อ.ลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์		กลุ่มอิได้น้อย
37	นายล้ำ บุญเรือง	158 ม.4 บ.สระคูณ ต.โคกล่าม อ.ลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์		กลุ่มอิได้น้อย
38	นายบุญสวน แคนตะ	158 ม.4 บ.สระคูณ ต.โคกล่าม อ.ลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์	01-7096643	กลุ่มอิได้น้อย
39	นายสากล ภาชี	40 ม.8 บ.โนนเขว ต.หัวฝาย อ.แคนดง จ.บุรีรัมย์	09-2863427	กลุ่มองค์การชุมชนอีสานการเกษตร
40	นายแพทย์ ดวงสำราญ	40 ม.8 บ.โนนเขว ต.หัวฝาย อ.แคนดง จ.บุรีรัมย์	09-2863427	กลุ่มองค์การชุมชนอีสานการเกษตร
41	น.ส.ฐิติรัตน์ จงรักกลาง	52/1 บ้านโนนตากกลาง ต.เมืองปราสาท อ.โนนสูง จ.นครราชสีมา	01-0708534	กลุ่มเกษตรอินทรีย์ จำกัด
42	น.ส.กัณดา มีชำนาญ	52/1 บ้านโนนตากกลาง ต.เมืองปราสาท อ.โนนสูง จ.นครราชสีมา	01-0708534	กลุ่มเกษตรอินทรีย์ จำกัด
43	นายมนัส มั่นจากลาง	52/1 บ้านโนนตากกลาง ต.เมืองปราสาท อ.โนนสูง จ.นครราชสีมา	01-0708534	กลุ่มเกษตรอินทรีย์ จำกัด
44	นางโสภา ศรีจันอัด	52/1 บ้านโนนตากกลาง ต.เมืองปราสาท อ.โนนสูง จ.นครราชสีมา	01-0708534	กลุ่มเกษตรอินทรีย์ จำกัด
45	น.ส.ภาเรียน เทพจันอัด	52/1 บ้านโนนตากกลาง ต.เมืองปราสาท อ.โนนสูง จ.นครราชสีมา	01-0708534	กลุ่มเกษตรอินทรีย์ จำกัด

ลำดับที่	ชื่อ	ที่อยู่	โทรศัพท์	กลุ่ม/หน่วยงาน
46	นางมุกดา ดินม่วง	9/1 ม.5 ซ.พหลโยธิน54 คลองถนน ลายไหม กทม.	02-5527975	ชุมชนธรรมมิตรสัมพันธ์
47	นายบุญเสริม ทองกุ	100/705 เคหะคลองเตย4 คลองเตย กทม.	01-6899071	เครือข่ายองค์กรชุมชนคลองเตย
48	นางสมบุญณ์ มิฮารน	100/10 ม.1 นนทบุรี ประเวศ กทม.	09-4554809	กลุ่มแม่บ้านมิตรภาพพัฒนา
49	น.ส.สมนึก สุชาติ	100/10 ม.1 นนทบุรี ประเวศ กทม.	09-4554809	กลุ่มแม่บ้านมิตรภาพพัฒนา
50	นางอำพร ยี่สกลาม	100/10 ม.1 นนทบุรี ประเวศ กทม.	09-4554809	กลุ่มแม่บ้านมิตรภาพพัฒนา
51	นางกัลยา เทียงธรรม	24 ม.13 ต.จระเข้สามพัน อ.อุททอง จ.สุพรรณบุรี	01-9244509	กลุ่มทอผ้าบ้านวังทอง
52	นางมาลีวรรณ ปทุมสุติ	24 ม.13 ต.จระเข้สามพัน อ.อุททอง จ.สุพรรณบุรี		กลุ่มทอผ้าบ้านวังทอง
53	นายเกียรติ ปทุมสุติ	24 ม.13 ต.จระเข้สามพัน อ.อุททอง จ.สุพรรณบุรี		กลุ่มทอผ้าบ้านวังทอง
54	นายพิพัฒน์ แก้วจิตคงทอง	66 ม.7 ต.ท่าเสา อ.ไทรโยก จ.กาญจนบุรี	09-9187663	กลุ่มร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา
55	น.ส.ชนิษฐา แก้วจิตคงทอง	66 ม.7 ต.ท่าเสา อ.ไทรโยก จ.กาญจนบุรี	09-8075134	กลุ่มร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา
56	นายไมตรี ช้างโต	66 ม.7 ต.ท่าเสา อ.ไทรโยก จ.กาญจนบุรี	09-9187663	กลุ่มร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา
57	นายสมศักดิ์ บุญมี	66 ม.7 ต.ท่าเสา อ.ไทรโยก จ.กาญจนบุรี	09-9187663	กลุ่มร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา
58	นางศรีนวล วรศรัญญ์	103 ม.3 ต.สิงห์ อ.ไทรโยก จ.ราชบุรี	032-356920	กลุ่มบ้านหนองอ้อ
59	นางระเบียบ ยี่มพา	103 ม.3 ต.สิงห์ อ.ไทรโยก จ.ราชบุรี	032-356920	กลุ่มบ้านหนองอ้อ
60	นายวิเชียร ภูระหงษ์	103 ม.3 ต.สิงห์ อ.ไทรโยก จ.ราชบุรี	032-356920	กลุ่มบ้านหนองอ้อ
61	นายวิรัตน์ ตรีโชติ	192 ม.9 ต.ป่าโคก อ.ลานสกา จ.นครศรีธรรมราช	09-9086427	ชุมชนศรีวัง
62	นายอิสมาแอล เหยียบบวบ	220/9 ม.2 ต.บ้านนา อ.จะนะ จ.สงขลา	074-431305	กลุ่มผู้ผลิตกรงนกและหัวกรงนก
63	นายอับดุลรอหมาน ยี่สะลาน	220/9 ม.2 ต.บ้านนา อ.จะนะ จ.สงขลา	074-431305	กลุ่มผู้ผลิตกรงนกและหัวกรงนก
64	นายอับดุลเลาะห์ วงษ์ใหญ่	24/1 ม.8 ต.ป่าดงเบขาร์ อ.สะเดา จ.สงขลา	074-329633	กลุ่มร้านค้าชุมชนบ้านตะโละ
65	นายมะแอ ขาวบก	24/1 ม.8 ต.ป่าดงเบขาร์ อ.สะเดา จ.สงขลา	074-329633	กลุ่มร้านค้าชุมชนบ้านตะโละ
66	นายสมยศ ถิ่นปกาสัย	105 ม.7 ต.โคกยาง อ.เหนือคลอง จ.กระบี่	01-2720878	กลุ่มเครือข่ายสภาธนาคาร อ.เหนือคลอง จ.กระบี่
67	นางสุพากร ทองทิพย์	97 ม.1 ต.พุดินนา อ.คลองท่อม จ.กระบี่	06-2643398	กลุ่มออมทรัพย์สภาธนาคารชุมชน อ.คลองท่อม จ.กระบี่
68	น.ส.รัชดา เพ็ญนิรัตน์	104/1 ม.5 ต.ท่าจีน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	09-8678006	กลุ่มอาหารทะเลแปรรูป

ลำดับที่	ชื่อ	ที่อยู่	โทรศัพท์	กลุ่ม/หน่วยงาน
69	นางปิยญา เพ็งจันทร์	104/1 ม.5 ต.ท่าซิ่น อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	09-8678006	กลุ่มอาหารทะเลแปรรูป
70	นายเต๋ว ดันตระกูลถาวร	47 ม.19 ต.หนองปรือ อ.หนองปรือ จ.กาญจนบุรี	06-1589778	กลุ่มสหกรณ์ปฏิรูปที่ดินหนองปรือ
71	นายเฉลิม กิ่งแก้ว	47 ม.19 ต.หนองปรือ อ.หนองปรือ จ.กาญจนบุรี	06-1589778	กลุ่มสหกรณ์ปฏิรูปที่ดินหนองปรือ
72	นางนาท พิมพ์อุปบล	41 ม.2 ต.ห้วยน้ำขาว อ.เมือง จ.ตราด	039-524771	กลุ่มบ้านแปรรูปใน
73	นางสำเนา เป็ดแก้ว	3 ม.2 ต.ห้วยน้ำขาว อ.เมือง จ.ตราด	09-5428925	กลุ่มบ้านแปรรูปใน
74	น.ส.ศรินยา คำพิลา	224 ม.1 ต.ลาดกระบัง อ.สนามชัยเขต จ.ฉะเชิงเทรา	038-597441	เครือข่ายวงเกษตร
75	น.ส.ฉวีวรรณ พิมพ์พัฒน์	224 ม.1 ต.ลาดกระบัง อ.สนามชัยเขต จ.ฉะเชิงเทรา	038-597441	เครือข่ายวงเกษตร
76	นายโสภณ เข็มเจริญ	2/4 ม.18 ต.ท่าตะเกียบ อ.ท่าตะเกียบ จ.ฉะเชิงเทรา	01-3921694	ศูนย์แดงสียัด
77	นายนิกร แก้วคำ	2/4 ม.18 ต.ท่าตะเกียบ อ.ท่าตะเกียบ จ.ฉะเชิงเทรา	01-3921694	ศูนย์แดงสียัด
78	นายสายยน ไญยกระโทก	89/15 ต.ทุ่งมหาเจริญ อ.วังน้ำเย็น จ.สระแก้ว	06-007678	ศูนย์แดงสียัด
79	นายถาวร จุฬเสวด	23 ถนนชาวั่ง ต.ในเมือง อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช	075-320503	สหกรณ์การหมัก
80	น.ส.ลักขณา วงศ์ยะรา	ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคกลาง/ตะวันตก ม.มโนดล อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม	09-5400213	Node กลาง/ตะวันตก
81	นางสาวคำปน ร้อยศรี	LDI	09-0244774	LDI โครงการเงินตราชุมชน
82	นายสมหวัง จันทอน	6 ม.1 ต.เนินทราย อ.เมือง จ.ตราด	01-4995446	สัจจะ9 ม.1 เนินทราย
83	นางบุญพัน ศิลลย	76 ม.2 ต.ห้วยน้ำขาว อ.เมือง จ.ตราด	039-524719	ชุมชนบ้านแปรรูปใน
84	นายธีรภูมิ ศิริวรรณ	ที่ว่าการอำเภอเมืองตราด		นายอำเภอเมืองตราด
85	น.ส.ปัทมา ลาภคุ้มศรี	ม.บูรพา	01-9197792	ม.บูรพา
86	น.ส.พลอยบงกช ชุ่มเพ็งพันธ์	ม.บูรพา		ม.บูรพา
87	ดร.ฐิติพร ศิริพันธ์	คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มธ. กทม.		มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
88	นายธวัชชัย โตสิตระกูล	329 ถ.จันทร์ เขตบางคอแหลม กทม.	09-7775860	มูลนิธิสืบนาคะเสถียร
89	Alec Bamford	17 ซ.19/1 ถ.พหลโยธิน จตุจักร กทม.10900		CUSO
90	นายนคร ชมพูชาติ	330/149 ซ.อุดมสุข30 บางนา กทม.	01-8473086	สหภาพความ

ลำดับที่	ชื่อ	ที่อยู่	โทรศัพท์	กลุ่ม/หน่วยงาน
91	ร.ด.ร.จิราภรณ์ สถาปนาวรรณนะ	ม.นเรศวร	055-242677	ม.นเรศวร
92	น.ส.ปาริชาติ สูงทรัพย์	ม.นเรศวร	09-0778980	ม.นเรศวร
93	นายมังกร ชัยชนะดารา	198 ม.9 ต.เชียงดาว อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่	09-9501692	กลุ่มสตรีเพื่อธุรกิจชุมชน
94	น.ส.อรสา สุนันท์	LDI	02-6217812-3	LDI - TCCS
95	น.ส.พรพิศรา คลังภูเขียว	5 ม.11 ต.นาโผ อ.ภูชุม จ.ยโสธร	045-716516	TCCS
96	นายจักรชัย โคมทองดี	FOCUS / TCCS	02-2187365	FOCUS / TCCS
97	นายวัลลภ พิชญ์พงศ์ศา	โครงการระบบเงินตราชุมชน (TCCS)	09-8949244	TCCS
98	ศ.ดร.อภิชัย พันธเสน	47/1 อมรพันธ์ 4 ถ.วิภาวดีรังสิต ลาดยาว จตุจักร กทม.	02-5797044	สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม
99	ผศ.ดร.ปัทมาวดี ชูภูมิ	47/1 อมรพันธ์ 4 ถ.วิภาวดีรังสิต ลาดยาว จตุจักร กทม.	02-5797044	สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม
100	น.ส.จารุภา โสดารักษ์	47/1 อมรพันธ์ 4 ถ.วิภาวดีรังสิต ลาดยาว จตุจักร กทม.	02-5797044	สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม
101	นายแสอ อภิชาติเกรียงไกร	430 ถ.จอมพล อ.เมือง จ.นครราชสีมา	09-1781432	สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม
102	นางศศิธร กาญจนทัต	65 ม.เรือตรง กทม.	02-9721065	สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม
103	นายเรือง พุฒละพันธ์	104/2 ม.5 ต.พ่อกัน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	075-330649	สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม
104	นางดลจิตต์ ยุคตะนันท์	47/1 อมรพันธ์ 4 ถ.วิภาวดีรังสิต ลาดยาว จตุจักร กทม.	02-5797044	สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม
105	น.ส.มนัสวัลย์ พัฒนวิบูลย์	47/1 อมรพันธ์ 4 ถ.วิภาวดีรังสิต ลาดยาว จตุจักร กทม.	02-5797044	สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม
106	น.ส.กรรณิการ์ บุญหนุน	47/1 อมรพันธ์ 4 ถ.วิภาวดีรังสิต ลาดยาว จตุจักร กทม.	02-5797044	สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม
107	น.ส.กฤตยา ศรีสรรพิกิจ	47/1 อมรพันธ์ 4 ถ.วิภาวดีรังสิต ลาดยาว จตุจักร กทม.	02-5797044	สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม
108	น.ส.อรอนงค์ อินทรนะ	47/1 อมรพันธ์ 4 ถ.วิภาวดีรังสิต ลาดยาว จตุจักร กทม.	02-5797044	สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม
109	น.ส.ณิรัตน์ จิรธรรมวัติ	47/1 อมรพันธ์ 4 ถ.วิภาวดีรังสิต ลาดยาว จตุจักร กทม.	02-5797044	สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม
110	น.ส.จันทร์พิไล ล้อ	47/1 อมรพันธ์ 4 ถ.วิภาวดีรังสิต ลาดยาว จตุจักร กทม.	02-5797044	สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม
111	นางประจิตร์ ขาวสบาย	47/1 อมรพันธ์ 4 ถ.วิภาวดีรังสิต ลาดยาว จตุจักร กทม.	02-5797044	สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม
112	นายสุรชัย มาลีแย้ม	47/1 อมรพันธ์ 4 ถ.วิภาวดีรังสิต ลาดยาว จตุจักร กทม.	02-5797044	สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม
113	น.ส.วาสุณี สิทธิถาวร	47/1 อมรพันธ์ 4 ถ.วิภาวดีรังสิต ลาดยาว จตุจักร กทม.	02-5797044	สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม

ภาคผนวกที่ 3-3

การประเมินผลการประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 3